

(17) 516

JAN 14 1942

3
NAME
NAAM

Henrietta V. Mhlongo

Microfilmed 12/13/75

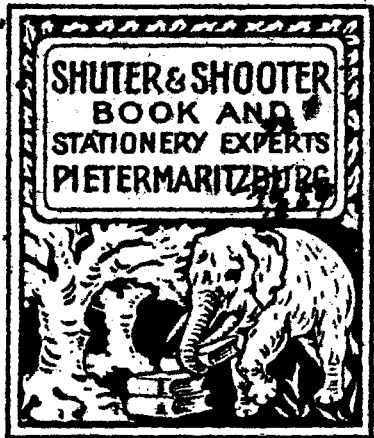
3/27

(17) 516
No. 3

JOTTER

200 PAGES

*Agriculture
and social
aspects
thereof
(in 2 vols)
36/2
£3*

3 copies

SUBJECT
VAK

Fair View M

STANDARD
STANDERD

Umzumbe Road

SCHOOL
SKOOL

9-1-42

J.S.S.B.

K/3/27

P.P. 1-124

516

516

K/3/27

516

Tinjaba tekulima (continued).

29.

Umunu ufike alime isimw
 yabe, ayilime loko kudla naqonda
 kukulima kuyona. Ma elime
 umbila alime mbila. Ma elime
 bontshisi, alime bontshisi. Ma
 elime majumbi, noma yini,
 noma yini, ayilime.

Kutophela mimwaka, ke
 lokudla kulanga kulesimw.
 Kuyesuka laho, akusalungi.
 Ube usatshu nyalima, kusuke
 kungachumi kudla. Ube u-
 satshu, usatshu, kusuke ku-
 ngachumi.

Kube sekutshiwa, ke, isi-
 mw isigugile. Ibe seyiy-
 yekwa, ke, ilale mimwaka.
 nemine iyilifusi.

Kutshi kungaphela leyo
 mimwaka, kube sekuyaq-
 thwa futshi. Kufumariseke.

kwekutshi kudla sekubuye kuho-
na, ngoba isimu ibilele kanga-
ka, seyteda ingqatho ngoku.

30.
Ma isimu yenjulelwe, inga-
buye ilimwe futhi igciniswe
ngekuphela kwemwaka.

Ma isimu ingenjulelwa-
nga iye ilimwe kamwe
kuphela.

Bontshisi wona ulim-
wa kabili. kwekwenjulela
newekungcina. Kucala kwa-
kulimwa ngemihono. ngoku
sekubophelwa tyabi tilina

31.
Mbila wembewu uye u-
khethe. Uhethe ku-
vunwa uye, wona.

Banu ma bevuna baye
bathi ma bebona sikhwebu nesi-
hle basihlabe bawashizelele ma-
hasi awo, yihona kuyothi ma
sewuthuthiwe mbila, tikhethe

K13/27

tikhwebu netisele mahasi, tibeke
tojwa. Kube sekuthi ke ma sek
thuthiwe, nalona nonemahasi
ubeke wojwa. Ube sentya-
bophwa, ke, ngamibili, ngamibili.
Ma sekufikwe khaya, ke, ube se-
wuphanyekwe etulu. ngake-
tiko. Yimbeu. ke leyo.

Lembewu, ke, yona, itohlala idale
ite ibe moyama yiruthu. Kojwa
iyodula imile ma seyitsha-
lwa. Kothi, ke, ma seyitsha-
lwa, ixhodwe. Kukhodwe
ke nekekhathe lenetiblamvu
netiyu. Kashiye tihlam-
vu tembila netikesihlokweni
nanetikesiqwini, ngoba tona
ave titikhulu kahle, atilinga-
ni.

Ma kuwumbila, ke, wo-
na uhluwanyelwe. Ma ku-
wubontshisi, ke, wona
nye uchutshwe nye wo

jwa. Ma setumile tyaaki,
 umuni ete nembewu yake.
 Alokwa eyiha ngesandla eyifaka
 enomweni. Agabe ceje akhafule.
 Agabe ceje, akhafule, agabe ceje,
 njalo akhafule. Ephephetha wo-
 na bontshisi nokenomweni. A-
 wuphephe ngamibili ngami-
 thathu, ngamunye, njalo. Ute
 uphele enomweni wake, a-
 phimise mathe. Aphinje
 amumathe nomumwe, ceje,
 awuphephethe nawo. Ate a-
 yiceje isimu yake.

Ma isimu ithanda ko-
 kuba ibe nesihlakava, a-
 thathe lithambo lehladi
 noma yihladini nje, yake-
 lwandle noma eyakefuleni.
 Ayishisele ngalo isimu, ma-
 gumbi omane ayo. Siphela
 njalo, singcokoto.

Kunesimwe sithathi, akutē kungafuneka nakuba isimw itē ishicelwe mangabe ingenwe yisingcokolo. Ngoba, kunesimwe sithathi, kungena singcokolo, nje, esimwini, kweda lilanga kubalela.

Kube sekuthi emuva sesingenile singcokolo, linethe. Linethe kahle. Ukhule umbila siphume singcokolo. Ubuye uwubone umbila sewuhluba.

Siye ngekuya singcokolo. Silo-ku siphuma, siphuma, site siphela esimwini ~~gone~~, singcokolo. Libe lisanethe, kubimwe. Libe kuhlume, sona senyuke. Linethe senyukele singcokolo, site siphume etulu.

Iyacala uhahlela mbila sesisele kangane. Libuye linethe siphume nasona lesi nebesithi sisasalele. Iyacala isimw i-yancashela, seyibeka tingane nje tayo, netingenasingcokolo.

38. K13/27

Kuye kubophelewe tityabi, kulinywe ngeligeja lato. Kuphubutwe ngeligeja letandla. Kukhukhuhwe ngetandla.

Nasebenelikhala baye ba khale ngalo, bontshisi unga-kamili, ma isimu iyizulu. Ma engenalo likhala, agawule lihlahla ahale ngalo.

39. Umuntu uyatilimela isimu yabe. Mangabe eyahile, ameme lilima.

Lilima litholwa ngetindlela netintathu. ① Kuye kuthi etinyaweni laha balwa buyisano, maholwa ede lilima lawo. Litholwa lithenge tiwa nemyama nelilayisi. Lipheke kahle kudla nokuhle kojwa. Limame nelimwe, noba limeme namamwe, ete netipani lawo nawo, titolimisa lowo nome.

me lilima ma sethumulile, ke,
 tiyabi, kuziwe kodliwa kudla
 loko ehaya nobekundungiselwe lilima.

② Lapha kugaywa hona lijiki
 ke, ufati ufike aliphise. Lithi
 la selitonga, ameme tipani.
 nempela tiye. Iifike timlimise
 timlimise, tite tikumule. bese
 beya kophuta lijiki lapho, la,
 ligayelwe hona.

③ Sekubuye kuqhamuke sishi
 meyana. Samu basithanda ka-
 bi. Kojwa uthetho awuvumile,
 wahulumeni. Nebafundisi, ke,
 kunetimwe tinjawa tahulumeni,
 laha kuhona iyolo nengavu-
 mele kokuba samu bathinte
 ino nejakisayo, baze bengabe
 kokuba sigaywe etinjaweni
 tetiyolo tabo. Nelijiki nalo ba-
 lengabele kokuba liphathwe
 yibamu baliphute, nabaho-
 lwayo.

Kojwa ngoku, samu sebe

K13/27. 516

phenjikele ngethlidiyo. Sengathi
 sebekuthanja kahulu ku-
 phuta. Abasevi noma be-
 funjisi beshumayela bethi a-
 kungaphutwa, bona bayaphuta
 ngemandla.

Lijiki sengathi lona
 selikemuva, sekuboke sona
 sishimeyana lesi. Ngoba
 sona siyafihleka. Lijiki a-
 lifihleki lona ngoba liya-
 khelelwa, umuntu alibalele
 tisenku, atē alamele.

Sishimeyana sona, muni
 ufane aye sitolo afike a-
 thenge shukela nohlophe
 kasheleni, athenge mamfo-
 mane washeleni, athe-
 nge bulande washeleni,
 abuye.

Kuthi makhona aye
 amadi ngengxomo wawe.

afike awafujumetē ngelibojwe. Athi, la, emthukuthuku awabubudle ngashukela.

Ma sewuvakala, ke, njenge mububudlo nje, ephule.

Q Athathe mithombo yangakasi ayifake, neberikade isaqeja kuvubela. Ayifake ngakasi. Athele umbubudlo lowo ngetulu. Agovutē kuhlangane. Abe se vubela ngetulu, nge-mithombo yatiki, yabulandi, awugovutē hona ekhathi. Uhlangane kahle. Abe sembota kahle ngelisaka nelihulu lembila, nelinga phethe lutho. Athi mbo ngalo ceje, abe setibekela ngesijekiselo futhi ngetulu. Kungangeni moya.

Kuyasa ngoso sekulhuthukile. Usethatha

K13/27

lihludo uyabuhluda ngalo, lo-
 bwala bwake ubuthi du.
 Uhluda njalo akukosi kahle
 Ubuthela etiyambeni tahe ka-
 hle. Uyamba nabo uyoku-
 fihla kuje ehlathini nela-
 tiwa wuyena. Le, kuje
 nelihaya lahe.

Loku ukwejela kokuka
 kute kungabiho mumu no-
 ngagonyanisa kokuthi lo-
 bulande okasibanibani,
 ngoba yiliqala, ma, ebambi-
 we.

Kuyasuka laho, uthatha
 mithombo, le, uyoyereka
 kuje futhi. Angayeneke
 ngakehaya lahe ngoba
 iyanuka ivakale.

Abe seyibutha seyomile
 ayilonde. Useyoyeda ibe

eyangakasi ma ephinja evuke
la. kuthi nemisha kuke
eyangetulu.

Leno, ke, ma se beyedile,
baye basebedise ngayo. Bameme
lilima lebanu nabaphutayo
baye kohlakula esimwini.
Kunesimwe sihathi ma
luhamba luhumwe athole
banu nabanyilishumi na-
mwe. Injima ibe yimwe.

Ma titimbili tiyamba netinjima
toba tibili. Bawe sebuya betophula
kudla kwabo loko.

Abuye futhi aphinje ejute mumu
lowo, kute kuphele isimu yake leyo.
Banu abasakhuthele kahulu ngoku.
Sekuvilapha nebanu besifatana noku-
yibona nababekaje besebeda. Se-
baye basidwe yitona tino netiphudua
yo leti. Kute kufinyele usebedi Ma
sekute kwavushwa kudla futhi seku-

tohlawa kindliwe ku phudwe; Kuthiwe
 kuyabuswa ke. Kute kubuye kufike
 nesimwe sihathi sekulima. Malima
 bawacala ngesihathi kusali nwa. Na-
 wetiyabi malima ayediwa. Kute ku-
 vunwe. Noma sekuvunwa kwediwa
 wona malima kuvunwe ngawo.

Ngoku, ke, tihlobo tebahwa nese
 tujihugwu yileti nengitotibala.
 Naletihlobo tidliwa ngekwebiwa no-
 kwengabile.

Kwake kwathi Mandawane Cele,
 egaye Gaviru, kuwumcelo wenombi
 yake, edele bakhozi bahe, kwa-
 fika lipoyisa litofuna kubamba
 lona luphudo lolu, kepha alitange
 lulubambe. Ngoba kwangeniswa
 ngelitihlegi, nje, kulele tinkomi-
 shi nemasosa nemathisipumu
 nesitsha sashukela nesentusi ne
 tiwa tigobiwe. Kwase kungena
 izudi yelithibothi. Baloku be-
 thela, nje, kephuda.

mhlaleli, timsilele lijiki. Kuthi mangabe tiyisa mnyonjo em-tini, tisile lijiki. Kuthi mangabe kuvakasha noba yiliphi lihungu lemtini, isile lijiki, inombi. Kube kuble, ke, inenywana yayo yemabele netothatha itisilele kuyona njengekuthanda kwayo.

Nabonina laba nekaje bebula bafike ehaya, bacwihise mithombo. Basuse lijiki. Libile kuphudwe. Kube sekujabula nebanumtane, nabo bephuda.

Kukhwela.

Mbila, ke, wona kuvunwa, kuvunizwane. Uthuthwe, ngemahanda. Uthuthelwe egcekeni lelihaya, ejite kwenqolobane laho utothelwa hona.

Kuba yilowo muru a-
thele incwaba yake, yihona
kutotholwa doke, njengoba bese
ngike ngasho.

Mangamola kubulwayo,
kuba nyalo. Bawu baye ba
bulisane.

Kubula kukabili. ① ku-
ye kubulwe umbila no-
muhle, imbewu yojwa. Iku-
-thele incwaba endlini no-
kutobulelwa kuyona.

Kube sekulunge ticwayi
nokutobulwa ngato. Bawu-
ngenele, ke, bewushaya ka-
-mwekamwe. Bewuhlabelela
ligama nabatoshaya kamwe
kamwe kulona.

Mangabe sebawubulile,
bahethe mahleda, bawu
thuthele emyango incwaba
yawo noma eseyimvuthu.

Kuphume lelogange, ku
thuthelwe nomumwe futhi.
nawo ubulwe. Kuphume
lawo mahleda, kuthuthelwe
nomumwe, ubulwe. Kute
kuphele kubula. Kusale
incwaba yebuklabuklabu
bembila.

Ube seweliwa. Wona
awunawo mungu nomni-
ngi njengemabele.

Ube sewuyathuth-
wa, ke, nawo. Uthuthelwe
emgojini wawo esibayeni.
Uthi mangabe sewugweb
mgoji kuvahwe ngeli-
conga nelejiwe ngemsen-
ge. Lithi mbo. Kube se
kunamekwa ngebulongwe.
Kube sekuthelwa ucuba,
Kunyathehwe. Kube yihona
kufakwa uhlaka, ke.

516

K13/27

~~K~~ Kunyathelwe. Kugcibwe
kibe yincwaba.

Labebekaje bambulisa,
abevise doke. Mangabe ka-
je lina kumbululwe, kubekwe
kucwila. Mangabe ku-
phele kudla kumbululwe
kukhishwe. Ngeke uphe-
lwe mlala ^{engajini} ~~engajini~~ -
koti kulimwe ngawo u-
ngaphelwanga.

Maj Majumbi.

Majumbi wona, ayadhiwe
, adhiwe, abe sevuwa
awekudhiwa, kushiywe
imbewu ingavunwa yona

Lawa navuniweyo, ato-
mbelwa sisele, nye, nesihw-
lu. Athuthelwe kusona.
Tingachuduhwa tijeke,

ukuba tehl kaniswe neti-
njalo tato, ngoba funa tibole.
Sekutothi, ke, mangabe
esethuthehwe esiseleni lesa,
kusikwe kwani, bwelekwwe
ngetuh kwemajumbi lawa.
Kube yihona sekufakwan-
hlaba. Kugcibwe kute ku-
be yincwaba.

Sekothi, ke, mangabe
umum efuna kudla,
aloku eya kombuhla,
ahlube, apheke. njalo,
nje. ate aphele.

Bontshisi

Wona bontshisi ubuhwa
ubuhwe ufakwe emweni
ubophwe kuyona. U-
phoswe ekhathi kwembila
Mangabe mbila ufakwe
emgojini, kungafakwa

notha kubontshisi, nanga
- beufakwe esihwini, ufa-
kwe unotha yihona kunge-
ke kwaphehlwa. Kokhiph-
wa sekutshahwa.

Phela Mbila, kunesi-
mwe sihathi awubulwa
ngelizwayi. Kuye kunge-
ne mabese. Umum atha
the sihwebu asihlikihle
etsheni. Kuphele, athathe
nesimwe. Naba kwatiyo ba-
ye bajahle ngangoba
likoyi liphela ngelilanga
Inkangala, mum
uschoda, nye, uyathota.
Utothi angenela, athathe
sitsha sahe, awolele ma-
hleda she, aye kotibase-
la ehaya lahe.

Mathanga.

Mathanga wona, nawo

ayavunwa. Afike abekwe in
cwaba egcekeni, enjaweni
nekhethwe yibona. Kulobe
seku biywa sifonga. Sibiy-
we sicine. Kwedehwa imahla
nenjengetomo, zetimbuti,
netimbongolae nemayashi,
kokuba tingawaxovi, ngoba
nawo ayamba hona egge-
keni.

Otohlala kahle, nje, wona.
Mnikatiwo aloku eyowa-
phenjula. Abone mangabe
lihona nelihlabekayo, li-
dliwe. Aloku ekhetha
nalithandayo alidle.
Mangabe enelihanda nelinga-
-bolisiyo, kute kungene
kulima. Tite timile tina-
nga ngekhathi kwematha-
nga, tiva kokuthi lethwe
se lihlobo.

Batata wona awuvunwa
udlelwa esibatateni nte w-
phele. Nato tohe tilimwana
leti netilimwa kangane
atinamgoji. Tiphelala e-
nomwem, kubekwe im-
bewu. 65.

Mule wuthi nombulu
wekuggumisa imbewu. Ngo-
ba nembumba yembewu, iye
ibophwe tithungwana ipha-
nyekwe etulu endlini neba-
swayo. Netikhwebu tembila
tembewu, tixhumwa nga-
tibili, ngemahasi ato, tigarwe
hona etulu, tingaphehlwa.
Nemabele embewu, abulwa.
Aye ahlomwe hona etulu nga-
khathi endlini nebaswayo,
angaphehlwa. Netiranga tiye
tifakwe esigulwini, sivalwe
silengiswe hona etulu.

516

66

Mangabe imbewu ~~if~~ ichodi
we, iye ifakwe esihlulwini.
Ixubwe nenotha, yihona i-
ngeke yaphehlwa. Kuba se
kunamekwa ngebulongwe.

67

Mangabe sinethe kabulu
kuye kumhlulwe emgojini
kubekwe kwekuthi ave ku-
cwilile yini. Mangabe besola
, babe sebezihipha imbewu
ingate imide. Ngoba phela ayi-
be isaphehlwa isike yangena
emgojini.

68.

Mangabe ita yathiwa
futhu, ibe seyihlala umwaka
wohe ingaphehlwa.

Nayona, le, nejikiswa etulu
endlini nebaswayo ayiphehlwa
kute kuphele umwaka wohe
kutshahwa ngayo ingaphehlwe.

END 5 516

516
 516
 516

Kuthe la sebethethi tinkomishi te-
kuggina, angena mapoyisa. Bati
minyaka batibekisa kasi bahlala
balunga.

Angena wona athalata.
Wawabingekela Manjawane. Wawa-
hlalisa kasi. Nawo ahlala. Aki
bonela banu, nye, bephunga.

Wayesebita inombatana ethi,
ake iye kokwedela nawa mapo-
yisa litize. Inombatana yathatha
lithileyi layo yawolela tinkomi-
shi nelithibothi yayobeka.

Yatigeza. Yathela litize. Abuya
~~ayophet~~ atophuda mapoyisa
adla netwa leti neketisele ku-
bakhozi. Abonga ayamba. Ata-
nge ahubone luphuzo lolo.

Basale belushisa ngemuva kwa-
bobakomkhulu.

Fuleshe, yena, ufane aba-
faka esibayeni babase. Umunu
ekuze aqabange kwentshi ku-

dliwa ihloko kanti qha, wutshwala.
 Babase ekhathi esibayeni, yihona
 nelipoyisa lingeke lanaka kuta,
 liqabange lithi akuho lutho kani
 kuhona lutho.

Tihlobo teluphudo noluphutwayo
 ~~~~~

- ① Sidloyiya yilesi nengisibalileyo nga
 le.
- ② Kuhona Sishimeyana.
- ③ Kuhona Ngindo.
- ④ Kuhona Sigatha.
- ⑤ Kuhona Gavini.

② Sishimeyana sona asediwa nga
 -shukela, sediwa ngatiligi. Umunu
 ufike apheke madi ashise, kojwa
 angabili. Abe sethatha madi lawo
 swaqulela embiteni. Usethela tiligi,
 ke emadini usegovuta ngeliphini,
 sekute kuyevakala njengemu-
 bubudlo, nye, watiligi.

Ma sekugovutekile, ke, bambote
 mbo ngelisaka, kungabihho mbobo
 neyojwa. Babuye baphinje ba-
 mbathise nganelimwe futhi lisak

Babe sebetibekela ngesijikiselo nge-
tulu, ukutē babe neliginiso lekuthi
moya ngeke ungene.

Bayambe, ke, baye kolala. Kothi
ngangoso, kube sekubilile. Sikuyi-
sona sishimeyana. Sona, ke, asi-
hludwa, ngoba asifakwa mithomira.
Tiligi awunatizambi, njengabu-
landi.

Babe sebethatha tiyamba ne-
tingangaletu nokuye kuthungelwe
kutona lijiki. Basithungele ku-
tona. Kube sekuthi, ke, ma sekwa
phelele banw labo nabatophuta
kungenwe enjaweni leyo nokuto-
phutelwa kuyona. Kuhlalwe
tigcema netibili. Silisa, nesi-
fatane. 1

Kuphume luhamba lubek-
we emajodeni. Kuphume luha-
mba lubekwe kumahosikati.

Akuphutwa ngeuhamba
njengelijiki. Kuphutwa nge-
ngilazi, nokuyiyona nezisikalo.
Ma ingeho ingilazi, kube hona

ligaba nelingangayo.

Ma kuyibamu nabayitigwili
tingilazi tibe yisithupha kushi-
ntshwane ngato bate benele banu
nabamwe babe nato tibe yili-
shumi nambili. Kuthungelwe
kutona, ke. Kube yilowo anikwe
ingilazi yake, kube yilowo a-
nikwe ingilazi yake, njalo,
nje.

Ingilazi iyimwe yenele ko-
kuba yede munu ename a-
swabuluke. Kojwa ma, sisi-
ningi, banu abasisiriyi. Ba-
phinja noma ngatimbili
noma ngatintathu. Noma
ngatine.

Lapho, ke, munu usenzi-
mpuphu nje. Ngokuba munu
uyehluleka yikutilinganizela
eluphudweni. Sengathi ma-
lusehona angaba yilokw elu-
wolela, nje. Atē ajakwe ka-
hulu. Loko, ke, kubi. Akusa-

fwanele, ngoba loluphudo alufwani
nelijiki. Lijiki yikudla. ngoba
lona awukwati kudakwa yinde-
be. Uphuta kute kwesuthe sien-
saho, ube sewuba mnandi, nje,
kahle. Letiphuto netintsha, ti-
fwana nesangu. ngoba nayo
ayifwani ngawazi. Yona iye
igijime iye kophenjula likha-
nda lemumu. Kube sengathi
alisagwele kahle.

Umumu nobema isangu
umehlo bomvu. Nehloko a-
yibo kahle kuzena. Nemu-
mu, ke, nophuta letiphudo
uhla. Ihloko yabe ayimile
kahle. ngoba leno ayidlelwa
kwesutha. Wephuta ingilazi,
nje. Nayo ingazi nakokwe-
suthisa sien. Isuke ikhweli
ekhanja. Ube sewujakwa, nje,
ungesuthi nakwesutha.

Kani futhi nelibabalazi layo
linemandla. Uthi eqabuka
nomum, abe ethatha imali
eya kothenga nomumwe shu-
kela ecivilisa.

Nabamwe hona emahaya,
laha, bayabuthengisa lobahwa.
Kuthi, ke, laba nabangalitholi
lithuba lekubunguqa batheng-
kulabo nabathengisayo.

Yino nentsha le. Yimbi.
Kojwa ihona. Nemapoyisa na
hiphwa yitinkantolo awedi
lutho. Banw bawacinele nga-
nomumwe luhlobo.

Ngoba enjaweni la, se-
kubonakala hona kwekuthi
sekuyahutela mapoyisa hona
kuye kwesuke nomum abe
nomumwe aye kophela ehla-
thini. Avubelele hona ashi-
ye. Kuyasa uconja hona,

Akone kokuthi kuseme kahle.
abuye.

Abe sencida labo ~~me~~ na-
betoya kophuda nabo. Kube
yilowo ayambe ngendlela yake
kuba yilowo ayambe ngendle-
la yake. Baye bayohlangan-
a kulona lihlathi lelo neli-
mnyama.

Bafike baluphude ngema-
ndla loluphudo lwabo, bahla-
kateke. Bashize kasi yohe
ino laho. Batiyambele bona.
Baye kokwecasela kunemwe
inyawo. Noma lifoyisa
libafiqo, alinakubamba lutho.

Kojwa leno. yabo, iye itha
ndise inyama, nesifatane.
Banu bayo baba nohubo, wekwe-
ba tiyukw tebanu. Ma sekun-
senyaweni neseyiphucukile,

ya ba nelisilaha, kube ngeono
ngempela. ngoba baye ka
baye kotitshengela inyama
esilaheni badle.

Ngihulumama, nje, ufati waye
fehwe yinjoda yahe, wange-
nwa umfowabo njoda.

Ngoku, ke, akeho, uye kosebe-
da. Ufati welingeno, lo, ma-
shinga, wasale wangenwa
yito letiphudo netediwayo.

Washwilana neligange
lekafati nemajoda, bayambe
bephuta. Kuhona Bidliza
madlala, kuleligange. Kwa-
kuyilisona ngalolo lusuku
ngoku, ke, sebekiwe.
Sebeyambe beshelana endle-
leni, ngembili kwekamu.
Sekuba wuhlola, nje, bevimb-
lana. Sebesuke belala nje
elubala abamu bebuka.

Sekuthi emuva kwaloko, ke, Bidliza
wabhayela chaya, wathatha tomo ne-
titysithupha, waya kolobola ufati.
Kwabutwa kokuthi ufati yena
uthini ngalenyaba, njengoba
engenwe njena.

Ufati yena wathi asakufuni
kungerwa. Yena usethanda ku-
yogana Bidliza ngoku. nem-
pela bam mela naye. Tasala
tingane leto netine.

Loko, ke, kwaba kuhlle,
nye, ngoba bobobili kwaku-
yibanu bengaholwa, futhi be-
vumelene.

Inyaba ya Yo.

Yo, yena wehlelwa wuhlola.
Ngayona inyaba yeluphudo
lolu. Wayengenaye yise, emeningi,
ligama lake ewumajirusa.

Ngoku, ke, yo uthola umlungu
uyasebeda kuyena. Yihona e-
ngena ebunombini. Ugabele

ufujumele. Uti phethe kahle. Uyili
hohwa. Nenina ma fovuza ~~uyalaba~~
uyatichemba ngenombi yake negwa-
ga netiphethe kahle.

Sekuthi laha kwa mlungu, ku
hona sige bengu senjoda, iyasebeda
nayo kuyena mlungu lowo.

Ngoku, ke, umlungu ushiya
yo ekuseni. Uyayamba uya e-
dilobeni. Uthi kuhle asale a-
linje muti yena utobuya ma-
shona.

Wasale wasebeda, yo. Waye-
sengena endlini nalala kuyona,
Uthe ethuka wayedumelwa
wumunu wamphoqa. Waye
sahale munu akwate kwe-
va munu. Kuthe ngelikade,
kweva nesimwe sisebedi
safika ememeta, yo. Wahlabo
ukhosi lowo munu. Kwafika
mapoyisa ambamba. Wafike
wakonakala kokuthi ubedakiwe lo-
munu wayesetibambela ngeyani.

K13/27

Wabophwa. Waphuma, ceje, washaya
iyomo wageza yo. Washaya iyomo
yemqhooyiso. Wabuye wageza
umuti wemlungu.

Konke loko kweda lohu
phudo nolubi, noluceja inggondo.
Yiko, ke, lubitwa ngekuthi lubi
ngoba luceja inggondo emtwini.
Kanti, ke, banu bayatithethelela
ngekuthi abanawo mandla eku
lima bahlakule lukhula ka
nti kulimehwe kamwekamwe
Kanti futhi nemali abanayo
yekubambisa litoho. Shukela
uyabasita ngoba ubanika
injima.

② Kuhona Ngindo

Ngindo lona, ediswa yena
ngatiligi njengesishimeyana.

Wediwa ngamamfomane.

Umuntu ufike apheke madi
ngelibojwe. Ashise. Abe sefaka
mamfomane. Agovute. Kurakale
njengemulubudlo. Atikekele

njengasona sishimeyana. Ngakusasa,
sekubhuthukile. Sekuryaphudwa.

④ Sigatha.

Kuye kuthi ma, kaje kuphu
twa lijiki, kuhludwe ceje, ku
thelwe intiyantiza kunolomwe
luhamba, ibekwe.

Kothi, ke, ngakusasa sekuphu
diwe kwanyawa, wena uthathe
lentiyantiza, uyifujumete nge-
libojwe, nelihulu. (Intiyantiza, yiloku
nokuyincushuncushu nokusala nga
kasi, ma, kaje kuhludwa lijiki)
Uthele amadi. Kojwa ungawa-
theli kahulu ukuba ingate i-
jumale intiyantiza. Uyalinga
nisela, nje, kahle.

ma seshisa madi lawo na
-nentiyantiza, ayephulwa. Kufak-
we shukela. Iugovutwe ceje, uva-
kale shukela. Kumbotwe nge-
masaka, kuthiwe, mbo. Kugcin-
we ngesidikiselo selibojwe. Yihona
kutofujumalana.

Kulalwe ke, kuse sekubhuthukile.
Abe sekubhuda, ke, um

niniko. sekufakwa etiyambeni. sekule-
thwa tingilazi, noma yimabodlela
ekuthungela. sebeyafika, ke, bayatha-
tha bayaphuta.

5. Gavini.

Munu ufike afujumete madi. Awa
bubudle, nje, alingise ma eda sidloyiya.
afake bulandi, athi, du. Abe sefaka
lilayisi likazukwa. Ulifaka eseligothile
azibekele kute kuphele tisukw netinta-
thu. Kuthi ke, ngehukw lwesi-
thatu, kube yihona ubhudwayo.
Use sownya thathwa uyaphikwa
Uphikwa kanje:-

Thatha sidloyiya usifake e
egqongweni. Lawa magqongwe
ekukala mbala ma munu e-
dayisa ngawo uchodiwe.

Munu, ke, asifake kulona
Asethwale aye ehlathini neli-
mnyama. Afike asibeke kasi.
ahlele litiko. Abasele ngakas.
Usuke, ke, usebedi. Sekutopho-
kwa sidloyiya, sediwe Gavini.

Indlela yekudalavini:- K13/27 518

Kuthathwe ligqongwe ~~liboboswe~~
~~imbobo~~ esiswini, ne lifakwe sidlaya,
 ya; kubaselwe ngakasi. Kuthath-
 we lukhamba lususwe singe
 salo. liboboswe imbobo esi-
 swini, nengangena uhlanga
 nombuh. nawo usuboboswe
 kahle uxhumwe kulimbobo
 yeluhamba, njengoba ubona
 lithiboti nje. Laha ekhathi
 kwelukhamba nolususwe singe
 salo kufakwe isimbi neyisi
 thetshana, nje. Lesimbi yediwa
 kokubal yenele, nje, kubambe
 lela ngekhathi esiswini se
 lukhamba. Kojwa isishiye
 sikhala sekuba intuthu, le,
 ikwati kukhuphuka ngeti-
 hangothi teluhamba ngoba
 lukhamba alunasinge

Laha ngetulu kutobekwa
 sitsha sesimbi futhi. Noba yi-
 ndishi, nje. Ifakwe madi na-
 bandayo, ibekwe etulu kweluhamba

Kutobaselwa, ke, ngoku, ngakasi.
 kubaselwe, kubaselwe, kubile. ngoba
 phela la, kuhlangana hona indishi
 neluhamba kunamekwe ngebulo-
 ngwe. Yihona inuthu ingeke
 yaphuma, neligaongwe nendishi ku
 na ^{zwe kwathuya umoya:} ma, sekubila sidloya lesi ne
 sikegaongweni, intuthu
 itokwenyuka ngeluhamba. Ifike
 ishaye endishini ngekhati,
 nephethe madi nabanjayo,
 ingaphumi ngoba kuname-
 kwe nge bulongwe.

Ngoku, ke, lentuthu itofike
 ibe tigaxa temaqonsi nangange-
 matolo. Lemaqonsi ataqonsela
 kulesithethana, abe sephuma
 ngohlanga.

Laha, ke, la kugonsisela
 hona amadi lawa naphuma
 kulohlanga, kubekwe tingilazi.
 kugqwale leyo, kufakwe leyo,
 kube kubaselwe, ngakasi la.

Kugqwale leyo, ^{K13/27} ngilazi, ku-
fakwe leyo. Kugqwale leyo, ku-
fakwe leyo. Njalo, nje. Kute
kuphele sitimw eligqongweni.

Sekuklele magaba laha. La-
magaba nathenga phalifini.
Agezwe kahle.

Letingilazi tithiwa kuwona
magaba lawo. Ngoba ligqongwe
ligqwalisa ^{magaba} magqongwe narisi-
thupha.

Lamadi naphela lamagaba
afwana naphalifini umbala
wawo. Uthi ma uphuta aba-
leke nenomo, lo, njengaphalifini
uphuta ino nengangenkomishi
le yebalungu yekufaka maqa-
neta (egg cup) udakwe ubole.

Ma, uke waphinje tatibili
kuba utonquma kabili emgwa-
qweni.

Loko, ke, wuyena Gavini, ke.
Gamphekela ehlathini, la kungeke

kugabangeke kokuthi ungafiqqa u-
munu hona. ngoba ma, umuntu
ebambiwe yiliqala nelibi ku-
huhumeni.

Lothi wabo nabawuphutayo uhlophe
njengaphalifini. Ma befuna kuweda
ube nembala nomumwe, baze ba-
gayinge shukela ngesidekiselu, ute u-
ngqibilike. Ma, seungqibilikile, ke,
ngishu kuba bomvu.

Bawuthathe, ke, loshukela nobese-
ubila wojwa ngesidekiselu. Bawuthele
kugavini. Kulelo gaba nabathanda ku-
liphenjula liqishu libe nandur.

Babuye baxove mathungulu noma
umantshibe, uthi wakenale. Ba-
cwenge. Bathela kulelo gaba naba-
funa libe yilowo mbala.

Bangase babe nawo mandla
ekuphenjula mibala yohe nge-
kuba bafake leyono nedlinwayo
nenembala nabathanda ake
njengawogavini wabo.

Labathengisayo, bawuthe-
ngisa bosheleni nabayisithupha

nazukwa ligaba. Badlule bakuthenge.
Lero, ke, bathi enomweni wugologo lu-
cobo hawo awuhluphi, nje.

Kani futhi kuhona noku-
mwe nokunemandla namakulu
kunagavini. Loko, ke, kona, kubi-
twa ngekuthi:-

ISIBONYI,

Ukute uthole sibonye ufwanele ube
natiligi; ^{notovakala} ^{eliggongwehi lembadi,} Neli Rice likazukwa,
neliggongwe, ¹ nemithombo yemabele la
Nelukhamba, nohlanga.
Indlela yekwediwa kwaso.

Thatha libojwe nelihulu, u-
fujumete amadi, ashise. ma
eseshisa madi, utokwephula, u-
waqunge ngatiligi, afe afwane
nemibubudlo noshisayo. Faka
embiteri. Guba likice lika
zuka, ulifake ekhathi, ugovuze.
Gaya mithombo kazuka, uyifake
ekhathi. Ugovuze. ~~nahla~~ kuhlanga
ngane kahle koke.

ngoku, ke, tibekela ngelisaka, uthi
mbo. uwalisise kungangeri moya.
Leno itoqubuka, nje, ngakusasa.
Ibile mpela. Kojwa itoyekwa nje
ihlale lisonto lohe ingavulwa.
Ute ithi busi lwayo lube yisi-
ngandabuli, luthanje kumbi-
sha munu, ma evula ekha-
thi.

ngoku, ke, sekuphele tisuku
netiyisihlani, kutokwethwa-
hwa, kuyiswe elihlathini neli-
mnyama, ngoba sekuyophe
kehwa la kungayi poyisa.

Laha, ke, ehlatini seku
* tococwa matshe ekuseke-
la ligqongwe nokutophakwa
ngalo.

Kutorulwa imbiza, ke,
kuthelwe eqongweni, leno
neberigqunyiswe embiteni.
Leno ingakaphakwa a-
yiphutwa. Ma nke wayi

516

K13/27

phuta ungancamuka mathu-
mbu juqu. Uhude busheko
noluhhlaza, ufe. Inusheni
welucobo, ma, ingakaphikwa.

Leno, ke, ngoku itothelwa eli-
gongweni. kube sekufakwa lu-
khamba noluboboswe singe salo.
Lwaboboswa imboko eqeleni,
kwafakwa uhlanga notoba
wunomo, njengenomo weli-
thibothi, wanamekwa ngebun-
longwe lonomo. Lonomo uxhu-
menie nesicwecwe sesimbi
nesifakwe esiswini sehamba-
mba, ngekhathe.

Lesicwecwe sesimbi
sitobekwa, nye, sitenze, siba-
mbwe yikucwija kweluhamba-
mba, ma, sekuya ngake
singeni, ngoba nuyati, lu-
hamba luba luhulu esi-
swini, lunciphe ngenomo,

nangesingq. Leno, ke, ibunqaz-
we ma iya ngakembobweni
nefake uhlanga. Ibe umtshu-
mo notongenisa embobweni
yehlanga.

Kunamekwe, ke, futhi ngebun-
-longue, la kuhlangana hona
luhamba neligqongue neliphe-
the lesidloriya.

Kube sekubekwa indishi
nenemadi nabanjayo nge-
tulu kweluhamba.

Kubasehwe, ke. Kubile. Ku-
khu phuke intuthu ngemboko
yeluhamba. Isungubale
ngetihlangothi teluhamba,
isungubala kulesithetsha-
na sesimbi, nesifakwe elu-
hambeni, iye iyoshayeka
endishini nenemadi
nabanjayo. ngakasi kwe-

510

K13/27

ndishi kushayeke intuthu, nge-
 swele injawo yekuphuma,
 ngoba kunamekwe ngebun-
 longue. Ayiko imbobo yekuba
 ingaphuma lentuthu ne-
 jaha kangaka.

Ibe sejifika indishi, le,
 ibanda. Ibe sejika yimaco-
 nsi njengematolo. Iconsele
 kulesitethana isheshise.

Semukele sithabe sifake
 ehlangeni. Uhlanga ukhi-
 phele ngakandle. Ma se-
 kufika ngakandle sekulind-
 we yitingilazi netikhongo-
 teleyo. Setimi buklele.

Kwegcwele leyo, isuswe,
 ayemukele nomumwe noyitha
 emagabeni.

Kute kuphele. Kusale intleleng

ngqongweni. Lentle emu ineyi -
 tisipho tahona. Seyiyoba yimule
 yekusukumisa. lesimwe sibomya
 ma esephinje esiphika.

Gindoyi.

Kuhona gindoyi, ke, futhi.
 Gindoyi lona yena yelijiki, nge,
 nelifwana nesishumeyana.
 Ufike ufujumete madi, ashise.
 Uga uwaqunge ngashukela.
 Ube sewukaje upheki matambla-
 ne engacwecwiwe, ate aqishe
 avushwa.

Waseuthatha konke,
 usukqulela laha kulamadi nana
 shukela. Usugobela phayinaphu
 ungalhubiwe. Ufike koke kamwe
 kamwe. ^{ufake nentlele} ~~Ufike~~ ^{yesishumeyane.} Ufike kushisa, nge
 lisaka. Uthi mbo kungaphu-
 mi moya. Kulalwe kuse si-
 kubilile. Kuqwenqwe kuphutwe.
 Sekuyadaka njalo. Kuphutwa nge-
 ngilazi kona.

Konke lekwati yino nehona kubanu. Bayayida noma iyili - qala. La kungavinjine hona, beda malima ngozo. La kuvi - mbwe hona, bakwedela ehlathini bakudlele hona.

Babeka taba tekutshi abanamali yekugasha litoho le - kuhlakula. Babi sehemema lihima.

Yikona, ke, nye, kufwanele kokuba ngithi na ngihubuma ngetinjaba tekulima ngiziphthe ipjaba yalohiphudo.

39.

Umunu uyatilimela isimu yake. Ma kuhona nongena - tyabi, kojwa eneligeja, uye e - vane nemunu noweswele ligeja amonike lahe. Kuthi ma eselime wahlanganisa beyo simu, ake seyomlimela naye.

Ma umunu eneyabi iji - mwe, uye ahlangane nomunu

nonetiyabi netintathu naye leyo
yabi yabe itokweda kokuba
alimehwe naye masimu ahe.

Ihlangano neye ike yihle
kuye kufwanele kokuba nomum-
we ake netiyabi netibili nema-
jokwe. Nomumwe ake netiya-
bi netibili neligeja. Kube se-
kuba yilowo muti walehlangano
whiphe mum notoyamba neti-
yabi.

Kuye kuthi, ke, kulimwe
isimu yakulomuti, icejwe.
Besekucakwa isimu nenga-
ngayo yakemtini wesibili.

Ihlangane. Kubuyehwe
kulomumwe. Ihlangane ku-
buyehwe kunomumwe. Nyalo,
nje. Kuthi, la sekuphelile
, tiphumule tiyasi.

Ma bengaqilitelananga,
leyohlangano iye ihlale
mimwaka, ihlangene ngeku-
limelana.

Ma beqilitelana yehlukane
kuba yilowo atifunde wake no-

musha, nalowo atifunele waha.
 Bahlangane sikhashana behlukane.
 njalo nje, kate balime baphume
 lele. Kuthi ma bengakholani
 behlukane.

⁴⁰
 Kunesimwe sihathi, nje, no-
 ma ummntane enetomo ne-
 ticeje sipani kahle, uye a-
 meme nesimwe sipani si-
 tomwelekelela. Ngoba kuba
 kuhle, nje, ma isimu ilimwa
 isheshe iphele, kungate kome
 mdaka isimu ingapheli.

^{41.}
 Akukhethwa kwekuthi ubani
 notongena ngekwelakelela ekulimeni
 Noma kungaba yicikhlobo ngekutala-
 na, noma kungaya ngebungane
 kuyafwana, nje. Ingobo ma
 isimu ilimiwe, kuphelile. Aku-
 kho thetho.

Ma esile tino netiphutwayo, ke,
 Mmntane, uye ameme tifani le
 bahhelwane, tilime ceje tizambe

tiye kophuta.

K13/27

42

Ma kuyahwe, kunesimwe sikha-
 thi, mmuntane uye ahulumela
 nemahelwane wake, ma bevana.
 Athi kuhle amthathise injima
 yake. Nemfela abophele. Kuhle
 ngane u

tiye kophuta.

42 + 93

Ma kujahwe, kunesimwe sikha
thi mnumtane uye ahubume nema-
helwane wahe ma bevana. Athi
anthathise injima yaye nempela abophe-
le. Kuhlanguane tipani tilime ticeje.

Kuyothi nganelimwe lilanga
nalona nobekaje etosita utosho ko-
kuthi kühle baye kohlanga kweya
he isimu. nempela umngani
waha utobophela ayomata ngoba
raye wamsita.

434

Ma kasuke kwediwe lilima, ku-
ba kühle kabi. Tinombi atejwayele
kuya elilimeni. Kozita phela ave
sekuyikuthi atiyi, nje, nempela.
Tiyaya, nje, ma kuyikehayoi
kwahelwene. ngoba nato tiyamphuta
bulande

Elitimeni kufee hona maphi-
lophiko, nebafelokati, nebafati, nemajoda
netisiva (Phela majoda naganiiweyo
kuthiwa yitisiwa ma engakabi yimakhehla)

K13/27

Umninililima ufike atsheleke mageja
awabekelele inqwaba ehaya. Phela
batofika labamemiweyo. Mhlambulwe
bafike bewaphethe mageja abo, ke, bona.
Kojwa labevile kokuthi kuhona li-
lima, batofika bengawaphethe, ngoba
beve endleleni. Batowafuna, ke, bawa-
thole. Bayobamba enjimeni.

Yena, ke, utolanjela naponywa-
na, ethele kuyena lijiki lelo nelito-
phuzwa.

Kutothi, ke, la lilanga seliqina,
naketimbeni selivakala kokuthi
liyashisa, utocala utimba kuswab-
-luka ngoku. Ususwakululwa
yilobonywana nabamminjileyo
setitogalawela, ke, timambana.
Itosho ibe yimwe scale ingoma yaya
Baylanjele bohe. Bashaye kamwe
kamwe ngemageja. Babuye
baphakamisa kamwekamwe
futhi. Bayibubudle isimu ye
munskunuke luthuli.

Uolithatha ake mumwe noyili
cikwe. Asho, noba yiliphi, nje, na-
lithanjayo ngehhtyo yahe. Same-
mukele.

Njengastungwana. Wayeligagu,
futhi enemandla. Wayejwayele lekuthi:-
* yemama yenganinovo. yemama yenganinovo
d' : ss : d' - 2 : s : m | r : d | : | d' : ss : d' - 2 : s : m | r : d | : |
: | : | d' : ss : d' - 2 : s : m | r : d | : | : |
yemama yenganinovo : | : |

Sithandantombi sinenganinovo
2 : f : s : d | 6 : 2 : s : m | r : d | : |
Sithandantombi sinenganinovo
2 : f : s : d | 5 : 2 : s : m | r : d | : |

novalo Fine * Go back to the Beginning
r : d | : | d' : ss : d'

2 : f : s : d | 5 : 2 : s : m | r : d | : |
Sithandantombi sinenganinovo.

Ma bemwethabele muim, ka-
yayiceja isimu yahe. Ngoba ma
sebegalawele, nje, kuye kuthu-
nqe tintuli. Ma iphela, iphele.
Ma isala isalele ~~to~~ mnikatiyo.

Bona, ke, bayambe. Balawuhwe
laho, la, beya. kophudela hona.
Bafike baphude ceje bacale kunci-
bilika. Bantelisane.

Baphude futhi. Ngoku bantele kahulu. Silisa sintela nesifatane, noma, nje, kusuke sona sifatane sintele. Nowesilisa amntelise. Besifatana, injaba yesuka ngagwayi. Umuntu uphuta, aphute, acaleke. Abeseya enjodeni, efike ethi, "Ngishiyela ngishiyela." "Wena utonginikani?" Se-kubuta injoda. Ayi, wena! Yikuma kwakho, njalo, ma ngiqela gwayi uyanginqisha sonke sikhathi.

Usempita ethi kuhl'ele baye koshiyelana. Sebesithela ngei-hlahla. Ma umuntu lowo we-sifatana ewumuntu noresimile lo nesilula, seyiyaphela njalo injaba.

Kanti futhi nabamwe banu besifatana nabayidlayo leno, banetimilo inetiluhumi. Ababe besavuma kokuba kude kuntela umunye welibandla. Baye bale. Bathi funa

51.6
badideke. Umunu asuke alale
kasi kute kuphele kudakwa ake
setisukumela etiyambela.

Kanti futhi ave bephuta bohe
banu, njengoba ningiva ngithi ba-
yaphuta banu. Wumoya nokhona

Usuhona umoya wekuphu-
da kubanu ngoku. Kojwa
ave sekuyikuthi banu sebe-
phuda bohe. Aha Aha! Basa-
hledi, nje, nabamwe. Abamudli
shukela evubelwe wediwa luphudo
noludakanayo. Bamudla eyili-
tise, noma evubelwe nekudla,
ake yikudla.

Banu nabamnyama bethembe-
ke kahulu. Futhi banetimilo ne-
tihle kahulu. Nakubona, kuba
hona mashoshotele naphuma-
bugha. Yiwona ke lawa na-
fike ede mikhuba. Ibe seyi-
thanda kuthonya banu naba-
thathekayo.

Kade kungediwa lokw thina
thina kithi ndlu nemnyama

K13/27
 kokuba banw baphude likhambi
 bathi yiliziki. Ayi! Asikwati
 loku. Thina besati kuphutwa
 liziki lemabele nembila.

Uphute wesuthe kande
 udakwe. Ayi kusukela pha-
 lifini utithungele tibilini
 ngawo. Hhayi! Leno ayifwani
 nathi.

Ngakoke, ningangiqabang
 kokuthi ngisho kokuthi leno
 yikuma kwebanw nabamnya-
 ma. Nguyayethuka leno neqabu-
 kekayo kangaka

Leno sijihulumama kurina
 banw nabasha nihlale nati ko-
 kuthi sive sekhwethu sine-
 timilo netihle ngekwemvelo.
 Ma sekngqhamuka tiga neti
 funa kweda sive sekhwethu
 tibe sibe lula, kuhle nivika
 asitona tjakwa thina. Si-
 phutela kwesuthe. Nani
 ma nibona letino netintsha
 nibe notibamba, nita kehe

Laha ngekhwethu ma kusuke
sekwethwese lihlobo, kuyalim-
wa, nje. Akulingelwa yosi na-
njuna. Yisihathi sekudhwa la
kuye kulingelwe kuchinsa
lusehwa.

Ma kulimwa, nabani
nabani uyatihimela loko na-
thanda kukulima, ngesikha-
thi nasibonayo.

Kube sekuthi ngesikhathi
nasibonwa yiyosi, imemetele.
Besuke, ke, banu baye koyilima.
Babuye babuyele kwa wabo
masimw. Kuthi, ma, seku-
suke kwena, babuyele bayo
hlakula.

Phela, ma kusuke kuyosebedwa
usebedi weyosi, kuye kuthi banu
besifatanane baphathe kudla.
Bethwale nelijiki. Ude, ke, m-
phakathi, uphute. Iyosi ibe se-
yibanika iyomo yekuba bayigwa
te badle. Mangabe itshanya ibani-
ke tibe tibili.

ma sejomile bayivune. Bayithu-
the bayise kudla ehaya. Nelikoyi
lakhiwa yibona. Nebwani bekufu-
lela busikwa yibona. Balifulule
balithi ju baledel nesivalo
salo.

Babe sebethola nemandla
ke ekwona kudla kweyosi
bakuthuthele ekoyini layo
nelakhehwe yibanu bayo.

46

Ngekwerndabu, isimu ihla-
kubwa kamwe. Kojwa, ke, nem-
we injawo iye ivunye ka-
hulu. Nelukhula lubangatele.
Ma kunjalo, ke, kuye kubuye
kubakutelwe. Kwejehwa kwekuba,
ma kufuhwa kute kufuhwe kusa-
hanya, futshi kuvunwe kusahan-
ya ngoba mwenso uye uhatshate
kabi emasimwini

47.

Yibafati nabahlakulayo. Netin-
gane, ke, tiyahlakula, neseticala
kuhlakanipha. Manqmbatana.
Ngoba kwatiswa kokuthi inomba
tana ifwanele yati yoke mi-

sebedi ngoba itokwenja. Ma seye-
njile, iyotiphatha, iphethe umuti we-
mum. Iwuphatha ngaleyondlela
neyayifunjiswa ekhwako.

Ma, ingakwati kuhlakula,
kuba ufile lowo muti ngoba nge-
ke kudliwe lutho.

Imivama, inkobo yebuntwana
yiphelanga kubamw. Yekuba
injoda ite ingabi nanjaba
nekuhlakula. nanohla, kuse-
yiko loko nye, ngoba majoda a-
ya kosebeda imali esihungwini.
Ufati asale nemisebedi yemuti.
Kona kuhlakula loku.

Okungangoba noma ufwa-
na edola, ucala, ngekuboni-
sa. Ayiboniseke inombi inga-
mboni yena. Kanti usengco-
ndile walinganisana nesih-
lahla kuziloku kusile. Ayibe-
ke ihlakula kokuthi iyakwa-
ti yini kuhlakula. Ayivisi-
yilivila yini?

ma eseyibonile kuke yihona e-
yitekayo-ke. ma ifike yeda
buvila, noba yibunuku, bayi-
tshela kahle emtini kwekuthi
kukhe keyiyambe iye ~~ku yize~~ ^{kyrina},
aye koyiyala. Nempela ito
yamba, iye ekhwako.

ma seyifikile nempela
batoyisola bathi yisono sayo.
Idlaklani ngekhwemana?
Kukhe yede kulunga. Ihlakule.
Likhula elwabafati. Kukhe a-
bambe tingane takhe take ti-
mhlakulise. Babe sebethatha
~~noma~~ noma yilithanga. Sebeme-
thwesa lona bekwako kethi a-
yambe ayophekela ukhwemana.
Awuboni, ke, ino neseyiye
ibacide ngoku, yiyona lena
yekuba bafake shukela bede
lilima, kuphele isimu masi-
nyane, ufati abuhuleke.

48.
Bafati bahlakula ngema-
gesa etandla. Amuko ufati

nongenalo ligeja. Angahlekuwa.
 Khona, nje, ngamhla eshadayo u-
 ye afike neligeja lahe. Kuthi
 unyeni yena aliphisele. Ngoba
 kuyatiwa kokuthi ufati uyali-
 ma. Utekelwa kutolima, ahla-
 kule, kudliwe, kuvuke umuti.

49.

Ma kulimwe mbila tiro neti-
 khathatayo, kuye kube ~~tis~~ tiyabu
 netiyumbi.

Ma kulimwe mabele, kuye ku-
 hluphe tinyoni, mangabe esekha-
 hlele mabele.

Tiyalingwa tinyoni. Tilingwa
 yinombatana. Iye yakhelwe
 lixhiba hona esimwini.

Ibe seyinkwa libojwe. ~~It~~ ne-
 nilo. Kuthi, ke, mangabe itha-
 nda itiphathela kudla ehaya,
 nokuhhlata, iye kokuphekela
 endle. Mangabe ithanda ikw-
 thole hona esimwini, ngoba phela
 esimwini yemabele, kubakwa nembizana
 kuthanjeka kokuba e thibeni

K13/27

Kuhlale kuthunga. Tinyoni tiye
tethuke kabi. Ibe seyikhwela
ngetulu kweliphisa inombatana
itikhuta tinyoni ithi, "Hobe! Hobe!"
Ishaye tandla. Ishaye nelithini, ishaye
nangesitshwebu ma isitholile. Tethuke
tinyoni, tibaleke.

Yehlike inombatana. Iyambe
itethusa yohle isimu. Tibaleke. Tibu-
ye tifike. Iyahute itethusa. Iyambe
Tibuye. Itethuse. Njalo, nje, kute
kubekwe mashona.

Kothi, ke, ma selishona lilanga
, tuchitheke tor tinyoni. tinjize se-
tshumbule tinjawa tato tekulala.
Nenombatana nayo ikhululeke ike
seziyagojuka. Kuse ibuyele hona.
Kothi ma, esebonw mabele bafike
bavuni, bavavune. Abuyele ehaya.
Inombatana, ke, iphelelwe yliqala
lekulinga.

Netiyabu futhi, tilingwa ngayo
indlela nefwanayo. Kwakhiwa li-
xhiba nakutona.

Umunu afike abase unilo.

Kuthunge. Afake tobe tijindi
netinobwani nobomileyo kamwe
nobuhhlata. Kufuquke nesihulu
sisi lesi. Tethuke tiyabu, tibone
kokuthi kuhona munu, ngoka
kuyathunca. Tibaleke.

Ibuye inombatana imuse tini
iggokise ngetijewe, yede banu,
~~ng~~ iggokise nangemasaka, na
ngemaphepha. Kube yibulephu
lephu, banu bekwethusa tiyabu.

Lenombatana itokwelusa i-
tilinje tiyabu kotē kavushwe
isimw. Etē yome ibe yitingga
tho. Ma seritinggatho, ke, tethu
leketiyabu. Besekwakhiwa ma-
koyi kulungelwa kuvuna
Tiyabu.

Ma kusekuseni, tiyabu tiya-
fika. ngetikhathi tekungena
kwetikole futhi. ngesikhathi se
kubuya kwetiyomo titosengwa,
tiyafika tiyabu. ngesikhathi
santambama tiyafika.

Tiyabw leti, teda inoaba. Tihla
kaniphele kulingisa nekweba.
Ifike ichamuke ceje, ikubone nga
hlamwe. Ibe seyiyabaca. Ibaca nge
-mahlamvu emithi. Ithule ithi du.
Ikuyeke, nje, ugijime, ugijime,
uthi "mjoje!" uthi uyethusa.
Ithule nje yona.

Ubuye, ke, utohlala kasi, ngoba
wena uthi tiyabw atih. Iyasuka
laho, iyabw, iyakubuka. Ikubuke
ite indwate wena ungayiboni.
Iyasuka laho iyotela. Yotela iku-
bukile. Ite ingqaphatele. Nawe
ke, ube sewutamula. Uve ku-
thi yefeyefe. Uthi ubekile
ukhona sowufifiyela nje. U-
ve sowungqaphatele nje.

Ngaleso bathi, ke, iku-
yeka nako buthongo lobo.
Yona iyehla kahle, ifike i-
nkwentshule nesihulu sikhwe-
-bu, ngembili kwabo nje.

Isitogijima, ke, ihwele ethini
 laha nya kodlela hona. Ma-
 seyihleli, ke, ethini, isitohala
 ithi, klewu, klewu, klewu.

Ube sewetshuka uvuka.
 ufiqe sewuhambile um-
 bila. nobe u wethembile.
 Ubeke etubw laha iwoklota
 hona. Ufiqe iwudlela kwe-
 lenyoni. Uthukuthele ufe
 saka, ngeno noyediwe yi-
 yabw.

Ma, sowute watifunja
 ngeke ube nasihathis seku-
 hlala kasi wotele. Bothi
 la bufika buthongo, la usa-
 thi nyahlala, ube sewuhum-
 bula kokuthi wo! yangetehisa i-
 yabw. Kwaphela kudla! wuke.
 usukume, nyambe uzula esimwini
 . Iite tibone netiyabw kwekuthi
 lomunw uhla kaniphile. Tiyambe
 ketiye kinemwe injawo laha ku-

ngakahlakaniphwa ngahona.

Tiyumbi.

Tona tiyumbi tiyabebetwa.
Atahelwa xhiba. Umunuwu-
vuka kumnyama apheke, ku-
yasa kuvashiwe. Abe sekwe-
thwala, eya nako endle.

Liyaphuma lilanga usehona.
Athi etibona tiswabuluka abe
chona. Iithi licala kundita
titheleka esimwini abe etheke
ta.

Atinasibathi tona ngengetiyabe
Iithi tingatheleka kube tithele-
kile. Tinjite kugime lilanga.
Ifike esimwini, tilale kube
bomvu. Kube yilukhokho, nje.

Ngoku, ke, munu nto hebeta

Utophatha noba yilihlahla.
Noba yiligogogo, nayokwethusa nga
lo tiyumbi, ke, tinjite.

Laho na engene ngahona a-
hebeta munu, tinjajamuka.

K13/27

Yena ahebetē ayise embili. Tiya-
mbe tjamuka. Kojwa uthi
eya embili tibe tihlala ngemwa.
nyalo uyaya embili tiyangazuka,
tiyahhlala ngemwa, tiyadla.

Ehle enyuka nesimu mung
ate ajuhke abe madi. Eswele ne-
sithathi sekadla. Lite lishone
emile, ehla enyuka, ehebetā.

Agojuke. Atishiye tidlile.
afike ehaya, afune kudla adle
afune nokwangoso. Alale! Kuyasa,
kubonwa uyena. Ubungisa
injaba yekudla. Liyaphuma
lilanga usesimwini. Ahebetē
ino ibe yimwe kute kushone
lilanga. Ayambe aye ehaya.
aye kofana kudla alale kuyasa
kubonwa uyena. Ubuyela hona.

Ma nyosi imwedela ihlakla
ite yome isimu ayivune. Ma e-
ngatholanga hlahla, tiyiceje nya
angavuni lutho. Iphele, nye, eho-
na ethi uyahhebeta.

Sona sihonyana asilinywa nge-
 lixhiba. nangerilo. nangembwa
 yityabu netilinywayo ngembwa
 mumu ahuleke imbwa esim-
 wini ekuseni. Ithi ma tifika
 ikhonkote, ceje tibaleke. kuthi
 mashona bayilanje igojuke.
 Mabele.

Mabele, njengoba wona edli-
 wa tinyoni, nje, tinyoni tira-
 valwa. Kuye kuthi kuleso-
 sifunja kube hona injanga
 yekwala tinyoni tingaphinji
 tiwadle mabele, kuleso sigoji.
 Ifike iholelwe ngemabele. Iho-
 lelwe yibona bohe banu naba
 lime mabele kuleyo nyawo.

Kube sekutshi, ke, ma
 seyitokwelapha, imemetele ko-
 kutshi. ~~A~~ bohe banu mabeme-
 kahle. Bangawoni utshi wayo.
 Ibe seyiyawaja, ke, utshi lowo.
~~Bohe~~ bohe banu labo batilonje
 kute kuphele sibathi lesone-

simiswe yinyanga. (Kona uthi, yi-
kuba bohe labo nabatokwelashe-
lwa bahlale. Bangahlangani ne-
banu besifatane emwini nakebu-
suku. Batile kute kuvule uthi lowo).
Ma telashiwe, ke, tinyoni a-
tiwadli mabele. Kute kuvunwe
nje, kungatange kulinjwe.

Kojwa mangabe kuke kwa-
ba hona ekhathi kwabo labo na-
belashelwayo, kwaba hona munu
notowona uthi asuke aye e-
ndlini, yahe tingakapheli tisuka
tiyadla tinyoni. Tiale emasimini
alabo banu. Tiale futhi emasimwini
anabamwe nabangatange bawone uthi:
Ngoba usuke wonakele, wonakele.
Njengoba niva siga sekuthi tifa
ngamvumwe." Nabo, ke, nabebe-
tigginile bafa ngenea yalabona
behlulekile yikutigqina.

50

Banu nabalinga letilwane,
abavi belinja ebusuku. Balinga
emwini. Kojwa mangabe kuvun-
mweni, tiyabon, ma tiningi,

K13/27
 kahulu kuleyo njawo, futshi tibekha-
 li, tiye titshi mangabe sekewu-
 mwedi, nje, ti woklote, ti woklote,
 elihlathini, kube sekuphuma
 likhonde. Liye lifike esimwini.
 mangabe lifiga mbila ukonaka-
 la, unokusa udleke, li woklo-
 te nalo. Ubone ehlatini se-
 kwubw wokho, woklo, woklo,
 woklo. Nalo likhonde libe
 li woklota laha esimwini.

Uke sewubona ngo-tsho-
 kodo, tshokodo, misilakati
 tingojongojo, kuyoshona e-
 simwini. Ifike tiyidle.

Kuyasa ekuseni umum
 nolinyazo ufika setidile ti-
 yabu. Usejinga, nje, kokuthi
 betingene nini ngoba ebekaje etishiye
 tingadanga mashona.

Lowo mawu ke nonesimw nedhwa
 tiyabu ngendlela nenjabo, wuyena, ke, lowo
 noye afune imbwa alale eyiphe
 kudla. Ayihuleke esimwini, yihona
 itobe ihewula ebusuku, ikhonkotha
 tiyabu mangabe setitokweba esimwini

Yitinyamatane ke futshi netidla esuka
 Imudi nanetimwe, ke. Imudi, yona
 mangabe ifiqa isumu yaho kabontahisi
 ifane iwungedlagedle nye. Yona, ke,
 ilinjwa ebusuku, ngoba yisona sihathi
 idla ngaso lesa.

Inyamatanane yona ilinjwa ebusuku
 nye, ilinjwa yimajoda, noma yitisiwa
 noma yibafwana. Balale esimwini. Ba-
 lala behlomile tino tekutingela. Ma beyi-
 bona bavuke, bayikake bayibulale, bayi-
 de emakwabo.

Umbila ucala kulinjwa etinyonini
 ngesihathi uyitisi ngulo. Ngoba tiya-
 wuncuma tiwujicule. Tiwukopolote
 kazi. Isimu ibe seyitihlabele, nye.

Kurye - kukhiwe micu yema-
 hasi elibuma ayambe edacekwa e-
 simwini. Adacekwe adacekwe
 yohu injawo. Tona, ke, tinyoni
 mangabe tifika titshi titodla, tito-
 tshi gaga - titshi dtengelele. Ibe
 setiyabaleka titshi tibone tinyoka.
 Kube sekutshi, ke, luhlobo lwetinyo-
 ni, nobukwati kuhleka inyoka, uve
 setihlabelela tihleka inyoka. Kanti ti-

516

K13/27

hleka titōhi yitinyoka, nje, ave kuyitō
 yilibuma. Jingabe ~~at~~ tisathanda
~~ke~~ kunamathela, ke, kuleyo simu.
 kushe lelobuma, umunu adaceke
 nelimwe. Kome lelo, njalo, munu
 adaceke nelimwe. Ube uchubeka
 mbila wona, ukhula. Ute uphele
 kuthamba, ke, ngoku. Ube luhuni
 ungabe usaba elibangeni lekun-
 cumwa yitinyoni ngenilomo
 yato.

Uyekwe, ke kubekwa libuma
 Ute ukhule. Ukhahlele. Uthi, ke,
 la sewukhikhita, ucalwe yiti-
 yabu, ke, tiwukhukule. Uthi, ke,
 la sewunetihlamvu, sowovushwa
 , ke ngempela, ungenehwe yima-
 hlokhloko futhi, awungofo tihlam-
 vvana leti, atichifite. Achamuke
 ngakengongonini, awupetubule nge-
 tubu awungofo nte njale.

Ma sewoma, ke, uhlushwe
 yitimuku. Mangabe kwenile e-
 simwini timuku tiyawudla kabi
 mbila. Kuye kuside kwekuba ku-
 thi etinjaweni leti netikempundeni

516

netimelikhula kahulu, utkhishlakulile
 ubuye ubone sekwenile ubuye u
 hlakule futhi, kusita kwekuba umni-
 katisimw ayibakutle isimu yake. Uya
 cala uyayifula seyihlophe qhwa. neti-
 mukh atisatholi ndlela yekungena
 kuzona. Setujesaba.

Ekoyini, ke, mbila uyalingwa
 nahona. Uye ulingwe etimukwini.
 kube sekubekwa bonoxhaka.
 noma munu afune likatilibe-
 hona chara. ngeke tibuye tanje
 timukh. Tijacocana tichitheke,
 ngoba tiyaliva liphunga lelikati.
 alithetheleli likati. Liyahlofota
 lona etimukwini. Aliyekeli nelite.

Tiyukh, ke, nato tiyalingwa
 mangabe kudla sekukikoyini
 ma tinembobo yekungena
 tiyangena.

Netimbuti futhi mangabe
 likoyi lingabizekanga kahle,
 tiyetiligumbi kute kuchamuke si-
 khwebu. tisihoshe. Leyombobo ne-
 phume lesosikhwebu titolokh

tiyandisa. Kute kubushuke likoyi
ma sekungalo, ke, tiyuku liyangena
tiyawushula. Tomo, ke, nato tifa-
ka unomo tiyabushula tiyadla.
Timbongolo futhi nato teda kona
loko. Netingulube.

Laho, ke, ino neye isite, ku-
ye kube yikuba umnikati likoyi lebo
nelihushukile alilungise.

Kani ke, nje, Lusido yilohu
nohuye lwediwe yibane. Kuye ku-
thi ma sekutovumwa kwahiwe
makoyi. Kuthi mangabe munu
esenalo likoyi kojwa seligigile
alisikele. Agawule tiningo, noma
yitiguje, noma yitihlanga tekubiya.
Alefulele lithi kutu etulu. Alibiye
lithi kutu emageleni. Afune sivalo.
awale athi kutu kungabuye
kungene lutho.

51

Tinyoni tiyethiswa. Kuye
kutshi laho mabele emqumbe, kwa-
hiwe bamba. bahiwa ngemaba-
xa. Kube sekwele kwa tingongolo
ngetulu. munu, ke, akhwelele etulu
abeke ehla, abeke edasi. Atibone

tingoni laho tihlala hona esimwini
aphonse. Iethuke.

Nabamwe baticupha ngenewu
tibambwe. Nabamwe baticupha
ngesifu. Bafake sihlakava esifwini
Ifike ithi iyasicosha kanti isibam-
bwa.

ma, italela, bayicupha ngelisho
ba leyomo lephothiwe. Balibophele
ehuthini lugximekwe. Libekwe
emacanjeni. Ithi iyenka iba-
mbwe.

52.

Uthi nosebediswayo ekucu-
pheni tingoni, yinewu. Kuba
yilothi nofike umile ethini
ube sewukhula, wordliwe
wuthi nongeyona ihlobo
yawo. Ukhule, ukhule, ethini
ube sewukhula ahlela tigaqa neti-
bovu, nothi mangabe utputshu
utputshuta tithi putshu.

Umunu nye atikhe letiga-
qana netingangamantshibe. Ati-
kwece, atede sigaqqa. Abe se-
namathisela enjaweni nayiso-
lela kokuthi tingoni, nacomje

kutibamba, yilaha tiyamba hona.
Anamathisele, seje, afulathele. Athi
ebuya, afige seyinamathele ngeti-
nyawo. Mangabe ibabamile,
ayifige seyinamathele nange-
maphiko. Ma ingcofile, ayi-
fige seyinamathele nangenom.

Kunesimwe sihathi, titho-
mbo tincumwa umswenya
umswenya lo utincuma tisatha-
mbile tithombo.

Baru baye bedo taba nge-
kuthela unotha. Kunesimwe si-
hathi uside unotha. Kunesim-
we sihathi ungasiti. Kube yiloku
umswenya utincuma nje titho-
mbo.

Nabamwe baloku beya kochitha
hona sikiki mangabe kungake-
haya. Nabamwe bagete ngesi-
pho, bayiphuhhutele emadini,
ligwebu nelihule. Kube se-
kuc helwa ngalawo nadi. Ma-
ngabe uthanda uye uphela.

516 Nabamwe bajilita mule etindlini
 , bawulalise emadini nashisayo.
 Kuyasa ngoso bawufafata esi-
 mwini leyo nehathatwa um-
 swemya.

Mabele ke wona aye abe
 nehuncinci. Mangabe enge-
 nwa yehuncinci, aye ayekwe
 angahlakulwa. Kube ngono
 ma chlakulwe ayafa aye e-
 mbili.

Kubuye kube hona tilwa-
 nyatane netihlatana, neti-
 fwana nemaqimbi. Letilwa-
 nyana tiyatigenqa tilimo.
 Nato tiye telashwe ngalona
 liguebu lesipho, noma nanga-
 wona mule lowo. Kanti futhi
 nenotha futhi rawo, uye ufafatwe.

Timyamane

Timyamane tehlukeni tona.

Futhi ave tibambwa^{13/27} ngendlela
 nefwanayo. Nogwaja yena akwa-
 ti kuhlakanipha esukw. Uye abe
 yisiphukuphuku afwane netihha.
 mangabe ebona kuhanya usuke a-
 ye kokubeka ejute.

Baru, ke, nabatingela ko-
 nogwaja baye babobose lithanga.
 mangabe bethanda, balibobose
 lifwane nemunu. Libe nenomo,
 nemahala, netimbobo, temehlo.

Afake sandla umunu, a-
 gumbe tiranga tiphele du,
 ngekhathi. Abe sefaka sikhuni
 senilo nesingephukayo, asibeke
 ngekhathi kwelithanga. Aliben-
 gise ngenono yalo, ayambe.

Kusuke kukhanyise kwe
 lantani. Kojwa kwehluke nye
 ngoba kona kunemehlo, ne-
 mahala, nenomo. Kube se-
 ngathi wamunu novutha uni-
 lo ngenomo nangemahala na-

~~ngemadla~~ nangemehlo. K13/27

Ngoku, ke, umuntu nophethe leno
 utofike eme, nje, enjaweni naya-
 tiyo kokuthi inato tibudu leto.
 Aphathe nawisa ahe. Ayihan-
 yise ino yabe.

Tohe tibudu netikuleyo njawo
 tiyaphuma titobuka leno ne-
 hanyayo. Wena munu, ube se-
 wukona ngemehlo namabili
 nandulutile nje. Ungate we-
 tshuke uthi ujanjehwe yisihwan-
 kani cha, yibonogwaja.

Ngoku ke, lokuhanya ku
 tosebeda ngoba letinyamatane
 titonduluta ceje, lomuntu no-
 phethe kuhanya, akumise kahle
 kasi. Athathe tiqwayi tahe
 aphihlile bonogwaja labo, pha-
 alengise, aye kotidlela ehaya.
 Ngisabulumile, ke. Sengito-
 phetha iyulumo yami nge-
kulima.

Kulima loku yino nezulu

kabi kubanu. Nenombi ma-
ngabe itogana icale iboni-
shwe, mangabe iseshelwa.
Ibekwe kwekuthi ihuthele yini.
yona, nye, mangabe nya ese-
bedini, idinga inele ifike nye
ilinkamfule ekhathi ligeja.
Ikhohame. Ihlakule icinise.

Noma ingaboni munu
yona ibekute, nye njalo. Ithi
mangabe seyihathel, yetsha-
the ligeja igoduke. Ngoba
noma yona ingabonanga munu
yena munu ubonile nga-
hlamwe ebonisile. Wayi-
kala wayigqina kwekuthi
iyilivila noma ihuthele yini.
Nyacala etoyeshela useya-
ti kahle kwekuthi iyakwa-
ti kunyanzela enjimeni i-
yimbi, ate ayihiphe.

Kubanu, lilobolo leda
injaba neyubu. Ngoba ufati

elobohwe ngetomo ujinga kufika
 eje emtini asebedise okweyo-
 mo. ngoba bambekwe esusa
 lunyawo elubeka.

Batosho noba uyangi-
 shana, noba uyeshana
 (ngekudla belu) Batosho noma
 uthi mangabe ephaka uye
 aqongise kunomumwe, ka-
 nti kunomumwe uyaleleta.
 batomusha mangabe eyili-
 vila mangabe ekamba li-
 geja. Bamkone eje banga-
 thuli.

Othi uva uve ngoba se-
 behalela tomo, nje, netoriwa
 talobola inyoka nengathi
 siki. bahale ngempela bathi
 umuti ufile, ka. Inyoka a-
 yilimi nelite. Iyathwishika
 nje, yelekanise tithe, nabam-
 we bona babe belima.

Iuthi, nje, kuba yino ne-
 yala tingane temanombata-
 na, kwekuthi inombatana

ijinga kulibamba ^{ceje} likhuba
ifinyele nalo icwombale ngo-
mpela. Yihona kothi nemu-
nu noyamba ngendlela ati
bonele engatshelwanga mdu-
u kokuthi lenombi ave i-
huthela ifwanele kutekwa.

Futhi kuye kuthi ma-
ngabe inombi isiganile,
nye, noma iqelwe, itatele
kwekuthi kufwanele nina
neyise bayo, bayinike ti-
njima tayo tekulima, ngo-
ba itobonda.

Mangabe iqelwe ngalo-
mwaka, itobonda ngomwa-
ka notayo.

Itofike iqathe, itshale si-
jumbi sayo. Igabele maha-
be kusona. Nemasehwa e-
maqeleni. Ihime sidhubu.
Ihime sinongomane. Ihime
mbila iwuxube netnan-
ga, netisehwa.

Ihime bontshisi. Imbumba
iyixube embileni. nemhlata
iwulime. nemabile.

Sekutothi ke, ngesihathi
tivushwe tohe letilimo, kuba
sekuyikebusika. Abe se-
yemba. Avune. Abeke tin-
cwaka ngetincwaka. Ashize
imbewu.

Abe seyalata, ke, elisokeni
lelo nelwunyeni. Ayalete
kokuthi utofika atobona
nuti.

Bakemtini, ke, baya-
ti kokuthi mangake
~~mahoti~~ mahoti eyaleta
kokuthi uyeta, usuke
eta netinombi. Kufune-
ka nabo balungele. Ba-
lungele nembuti yekuvuma
mahoti netinombi.

Kube sekuthi, ke, ina-
mbi, le, neganileyo ibale

kahle kudla nokutoya emtini.
 ngoba phela nayo ito teshelela
 emtini ngeliso layo. ngoba in-
 gwe idla ngemabala ayo.

Ino yekucala, utofuna ino-
 mbatana netoba umganisi wahe
 . nayo leyo nombatana newu-
 mahotana itosila lijiki yede
 titshia noba tiyisihlanu noba
 tiyisithupha tekudla. yelekelele
 mahoti ngoba yona iwuma-
 hotana. Iyona newunono
 wamahoti emtini ngoba
 mahoti ahulumni

Usetomema tinombike
 Atimeme toke tesigoji se-
 khwabo. Atitshel lilanga
 nayotifuna ngalo kokuba
 timthwalise mngonjo wahe
 natoya nawo emtini:

abe sesila lijiki neli-
 ningi, ke, mahoti, ngoba
 nelimwe utolika ayambe
 nalo. Nelimwe alishise

basali bephuta boyise, nebanu
behaya.

Abe secoca titsha, ke, ngoku.
Atitshelake emitini titsha te-
kwethwala kudla kwake,
natilimele kwona.

Mangabe kumvumile, utō-
kwederje: - Utokeha mathanga
namahle namahlu ake
yilishumi awakeke. Agqwa
-lise titsha ^{tabatata} netibekileyo tibe
tine, noba tibe yisihlanu.

Agqwalise majumbi titsha
tibe yisihlanu.

Ngisho titsha njalo ngi-
sho kokuthi atothwalwa
yibanu nabaryisihlanu. Ko-
jwa wona ma, esathulu
lewe kasi angaligqwali-
sa lisaka. Mangabe ku-
wubontshisi netindlulu
tisigqwalise simolo manga-
-be tithululive.

Agqwalise imbondwe

titsha netiyisihlanu. Aggule
 sitambu to titsha netinta-
 thu, sona sibe singegqwala
 simolo mangabe sesithululi-
 we. Agaye imuphu ibe
 ngeligaqongwe, mangabe
 etoyigaya kasi ngemihono.
 Mangabe etoyisila emshirini
 ayede ibe yisimolo nayo.

Yethwalwe yibanu nabatha-
 thu noba yinabane.

Emise simolo sabon-
 tshisi, sethwalwe yibanu
 nabayisihlanu, ngoba uya
 sinja. Emise ligoma le-
 tindlubi, nelembumba.
 nelemanongomane.

Athenge timyanda te-
 moba tibe timbili. Ahe ife
 ibe yitinyanja netimbili.

Athenge tithelo, ke, te-
 kuhlobisa umbonda wake.
 Leto tithelo nje netingaba

hona enjaweni leyo. Noba yi-
 ma wolintshi noba wubanana
 wethwalwe ngetihleke. Noba
 yimafetshisi, noba yini, nje
 noba wuphanyaphu. Ngo-
 ba sekwedelwa kuhlobisa
 phela.

Kube yihona itoya ko
 funa sitsha sakesitolo sibe
 simwe. Ithenge indishi
 nje nenkulu. Kuyona i
 fake tiwa tibe tibili ne-
 siphoma sashukela. Na-
 sawoti wekunonga le-
 kudla nekwehweleyo. Leyo
 ndishi ngeke isabuya
 emtini sekumeyahona.

Mangabe kukude emtini
 inombi iye iyoliphela hona lijiki
 mangabe kukegute, aliphela
 ekhwalabo.

Ngoku, ke, uselomema

tinombi. Letinombi, ke, tona time
melwa kokuba titothwala kudla
kwalenombi neyisa kudla emtini.
Titonemwa titshelewe lusuku ne-
sithathi nokophumwa ngaso.

Tona, ke, tinombi, titolunge-
la nje kahle. Tigeze, tivunule
kahle imahla yato yekuya-
mba. Tiphume, ke. ngoba
phela sithathi ubesesiklamile.
Ngoba wuyena mahoti nowatiyo,
kokuthi kukuje kangakana
laho kuyiwa hona.

Wuyena notosko noma
ufuna kuphumwe ngekuphu-
ma kwelilanga, noma ufuna
kuphumwe ngetihathi kuvulelwa
tomo. Noma ngetihathi tomo
tibuya ihladane, Noma emwini
lilanga likehloko. Noma ngeti-
hathi mathudi ewela etinabeni
noma ngetihathi libanu bahle,
noma kuyimashona. Wuyena
ke mahoti notihethela sithathi
sekuphuma, nesolungela luyambo lolo.

Mangabe sekuyiwa emtini.
 ~~~~~

Itovunula tinombi setigetile.
 Tifike ceje ekhwabomahoti tifike
 sekugqwele kudla sekume nge-
 titsha, ngetitsha, ngetitsha. Ma-
 thanga nemahabe nemabeqe
 sekugqungqulutile nje. Neti-
 shikane netiphuphuta lijiki.
 setiphihlika ingwebu.

Kunesimwe sibathi ube
 yimashumi nayisihlanu. noka
 yimashumi nayisihombisa.

Mangabe kube yingco-
 sana tinombi lebetimeme-
 lwe kutothwala, kuye kuthu-
 melwe livi emtini. Kube e-
 bakemtini labatothuma

~~Karabo~~ Manombatana ekhwa-
 bo, aye kohlangabeta kudla
 kwamahoti lokujinge ~~ma-~~
 mivethwali

Titophuma, ke, tinombi cha-
 ya kumahoti. Setethwele.

Tethwele njalo, tethwele tiyamba
 lugenkle lolude, ^{nekudle} ngisho noba
 tijimashumi nagisikhlanu tito-
 yamba tilanjelana. Tibe yino-
 hize lugenkle lolu. Kube kühle
 yini pho!

Bese kuba hona netisiva,
 ke, netiphiketeleyo. Leto tisiva
 nokusuke kuhona tinombi tato
 tiye tiyambisane nato, ngoba
 nato tisuke tisathole libhane
 lato. Naletō netinetingoduso
 tiye tiyambe tiye kobeka
 kokuba tingadlali banu,
 tingoduso. Naletō tisiva ne-
 tinetinombi netiteshelayo,
 tiye tiyambe ngeyululeko.
 Nato tiyambe teshela.

Ngoba phela kuhona
 ukhuba nomubi wekungaxa

Kinnetimwe tinjawa akugadwa
mangabe kufike tinombi. Kuya-
yekwa nje. Kuthi mangabe
sekulahwa, manombatana endlale
sipatolo. Alale enabe, ngoba i-
ndhu yingane baru baningi.

Nebafwana bendlale esi-
lilini semajoda. Umnikati
muti aphume ayamba ayolala
Esukw, tohe letisiva tiyaruka
Iifike tingene emkhathini we-
tinombi, la, tilale nato tenabe.

Nokumwe nokuyimanom-
batana kuyamba nijadu ku-
sathwete buthongo. Kufike ku-
lale kubole emjadwini. Ba-
bone, ke, labayithanjayo ko-
kuthi ibolile. Basuke kahle
bafike bangene emkhathini
wato. Alale kahle abeke
ngakuyona, ayihlabe. Iya
cala iyethuka ithi Mayebabo
yini le! useyagxuma nya-

516
gelekejeke ufokati. Abe eyidlile
kora. Wayidla ingamvumanga.

Njengoba tingane temano-
mbatana siticoca, nje. Mangabe
kulalwa, inombatana ilala nge
luhlangothi, iyingane. Manga-
be ~~iphaphama~~ iphenjuka ilele
ilale ngehlana, nina ayishaye
ayiwuse. Uthi kusho bani ko-
kuthi ayiteneke ngehlana!
Nyalo ayihlalele isingane eyi-
fuzisa kuticoca. Itē yejwayela
kokuba kuthi nomā iphenjuka
ilele, ilale ngehlangothi.

Ngoba noba ingatejwaye-
ta kulala ngesisi; akusiti lu-
tsho. Ngoba sigangi singafika
ilele sibebe. Siyidle ngemuva.
Uwe, ke, sokubuywa
emjadwini. Sokuthiwa inom-
bi yakani ayivi iyisifeke. I-
dliwe yimunu ingamthangi,

wayidlela emjadwini. Ijumale, ka
 kojwa tinombi netinjala tona
 atilali. Tihlala tigajile. Ngoba
 umunwu uhlebeke nakesokeni la-
 he, mangabe sekuvakala kokuthi
 ibikaje idliwa emjadwini. Kuthi-
 we yisifeke semjadu.

Se kuye kujwayele kokubai tya-
 mbe nefwana notoba wunogada.
 agade kokuthi amuhu umunwu
 notogaxa etinombini takubo.
 Kuthi noma beteshela, keshele nge-
 -nomo emwini. Bangesheli
 ngekubamba. Yimanyala lawo
 kuhleba tinombi loko kutijalise.

Uwe sebehaya magama ngato
 nje. Njengamamanyana. Waye-
 hlulekile yena yikuticoca noba
 eseyingane wayethi angafiqwa
 yibuthongo, abi yiloku ehleketeka
 nje, kute kuse. Wate wahula
 nayo leno eyeda. Wabuye waba
 wumunwu nonebuthongo nobuhulu

516

nonigamwethwala mangabe umfiqa
elele. Wakuye waba yisifeke futhi.

Kuthe nganelimwe lilanga
waya emjadwini. Kwalahwa.

Naye wahonqa. Kani ihona

isiva neseyimgajile. Waphe-
nyuka elele walala ngehlana

Watihleketa, ke, ngoku. Kani ne-

ngubo yekulala bayidwishile

ayiseho ngaku mamanyana.

Useyinala, nje, unwanwa.

Yavuka kahle isiva. Yafike
yayikhwela ngetulu. Yayime-

ketisa. Yayimithisa. Ithe iwuka,

umum wabe eyicucubele. Ese

yonile. Yathi iyahala, wayigxw-

sha lulimi lwake enomweni

Yathula yalalela iva kumnanyi

Wayimithisa wate wayiceja ji.

Wavuka kahle, watiphumela ku-

mnyama.

Yasale yavuka inombatana

yavusa nemamwe yathi nawu
 muru eyibamba. Awuka ma
 nombatana. abeka, abeka awa
 te abona muru. ayibuta
 kokuthi uphi. yathi kaje
 elaha. Athi, "beku wubani?"

yathi ayimwati bekumnyama.
 bagojuka. sahula sisu.

Basibona ehaya. Bambuta. naye
 atange asati kokuthi esabani.

Atange adlelwe lutho wurina
 Mamanyana, ngoba ngquthu
 yabe ayitange ishaywe muru,
 nesaphulo asitangesishaywe
 muru.

Kuthe nje ingane yabe
 yenombi, nayitalayo, isigiji
 ma, wathathwa wumunu.
 nowake semshayela tomo
 netiyilithoba.

Banu basebehlabelela
 ngaye Mamanyana, besho

Kokuthi "Wemithi Mamanyana
 ! Yeka inombi nemnyama. Ayi
 kwati nekula yeka inombi ne
 Wemithi Mamanyana.
 Yeka inombi nemnyama!
 Ayikwati nekulala!
 Yeka inombi nemnyama!
 Ilala ngehlana!
 Yeka lenombi nemnyama.
 Edliwa emijadwini!
 Yeka lenombi nemnyama.
 Yami mosha rina!
 Yeka lenombi nemnyama!
 Ayidlelwa nangquthu!
 Yeka lenombi nemnyama.
 Asiho nesa phulo!
 Yeka lenombi nemnyama!
 Yate yayisifebe!
 Yeka inombi nemnyama!
 Wemithi Mamanyana
 Yeka inombi nemnyama.

Noko, ke, kwejwayelekile nge-
mpela nje, kokuba mangabe
kufike tinombi emtini, mhuwe-
nyana uye akwede kube wo-
sebedi wawe kuxosha ba-
fwana belikhetho kubaru be-
mtini. Abanike indlu yabo
bojwa.

Nabo beyamba nanogaja
wabo. Abehlukanise kahle. A-
batsheli bafwana nabafike
nabo kokuthi awafuni ma-
nyala yena. - Kubi kuduma
ngeliggagga. Baru baphume
nemanombatana ekhwabo,
baye kowethuka emtini. Ngo-
ba mangabe sebeyambe nawo
sekufwana nekuthi yibojaje-
wabo ngoku. Kote kube yiti-
nombi emahaya.

Nempela, ke, bafwana bahlo-
niphe ngoba nabo, bandla, ave

beyitimbwa. Futhi bafwana yibanu
nabalalela kahle. Abakwati ku
phoxa. Bayeva mangabe betshe-
lwa kahle uthetho. Nabo bayatha-
nja kwethembwa. Kuye kube yi-
lowo, nje, noye atiphenjule si-
phoxo. Kojwa labaningi beva
kahle bafwana.

Tinombi emtini tingena
tihlabelela. Tifike tihombiswe
indlu, la titobeka hona kudla.
Esangweni tibe tingene nge
mali. Endlini tihlale nge-
mali elucansini (Mahloli kelu)

Tinele tingene, nje, endli-
ni tiwuzumele mqhushum-
belo. Tiwoklote lihloambe. Ti-
sine ngempela. Beggwale ba-
nu betobuka. Tisine, tisine
kute kungene kudla, ke.

Tibe setiyahlala, ke. Tihlale
kasi. Batiphe, batiphe, batiphe,
bahiphe titsha. Kungene ma

hosikatu atotibingelela atibungate.
 nato tihunge tife tibeke kasi tihop-
 hota, timwayitela lubala, senga
 thi yinabahungileyo banu laba/
 kani teda lisu lekudla tomo te-
 mtini batiddele boyise!

Balale, ke. Kubonwe yibona kwe-
 kuthi kwasa. Baruke kusale kuse
 baye koha kothota tuni. Babuze
 batibeke tuni ceje, bayambe koha
 madi. Bafike bagete, ceje, babu-

ye. Laha, ke, ekaya kubonyeni,
 kuphekiwe. Sekutodekwa, ke, ku-
 dla. Tidle tinombi. Kojwa ma-
 hoti yena ukudla ngemali ku-
 dla kuphela.

Setitodla tidle ke, tinombi
 tibonwe. Ngoba phela kuhle ku-
 yadelisa kubanu nabajala. Ba-
 yabungata, ligugu lihulu, kunje.

Sebetothatha imahla yako, ke,
 ngoku, titsha nebekethwele ngato.
 Bavalelise, ngoba sebewubonile
 njalo umuti.

Sekutosuka mkhongi, ke ngo-
 ku, ede enombini nezilishikita!

afike athi, wo! ngoba senisise-
bedele kangaka, tinombi, siyabonga
noma, ke, seniyidlile imbuti ye-
nu. yekunivuma, kühle nemukele
nali lishumi nifike nidle tiwa
manigabe redhula esitolo. ngo-
ba nani benisiphe kudla, nathi
sinipha kudla, ke.

Liqhikita lemukele libonge-
libongela egameni letinombi. Lithu
Au! Sesiyayibonga, ke, imbuti ye
sibili, lishumi leli. Nawe, ke,
naba bosheleni nababili ngi-
banika wena. Nawe yidla ihloko
nemanqina nemathumbu e-
mbuti yaho nangipha yona.

Behlukane, ke. Timise
lusukw netohlangana ngalo
esitolo. Nempela, ke, tiphelile
ceje titithenge. Tithenge nashu-
kela. Ububudlwe. Tiggobote tiwa
netigobiweyo, embubudlweni, tidle
tidle, tidle, tibe yiloku tiphaleto

516

tisiva netisuke tihona, netatuyambe
nato. Kudliwe, ke, kuphele. Tihla-
kateke. Kube, ke, seyicejile leyo-
nombi kubona umuti.

Nawo, ke, lowo muti iwubone
ngekudla. Bakemtini bayiboni-
-le ifika nekudla. Bayibona kwe-
kuthi makube iyatima lenom-
bi, ngoba ifike nekudla.

Kojwa akweneli. loko, nje.
ngoba abati noma beyiphawe
yibonina yini lekudla nete
nako.

Kufuneka yona lugobo lwa-
yo inombi, ke, itohlakula emtini,
mangabe iganile.

Kuhlakula.

Inombi Igama ithi du. Iye
kubona muti. Ibuye. Ihlale.
Ihe ilobolwa yona. Mangabe i-
ngaphelanga kulobolwa ngalowo
mwaka, yate yeqela kunomumwe.

ingaggagile, iye ilungele futhi kuya
emtini iyobakula.

Mangabe itoya kohlakula, icale
ithume unyeni. Ithi kuble asho
chaya bahungise isimu natoyihla-
kula. Nempela, ke, yise nenina
befwana, bahulumbe. Bayihethe isimu
u yamahoti. Bayilime ngetiyabi.
Batihlalele.

Sekobona yena, ke, mahoti. Ye-
nele kuthi hwelele lubhula, ake
sesila lijiki. Ssecoca kudla
kwekuya emtini futhi. Ssemema
, emema tinombi. Setethwala tiya-
mba kusemnyamana. Ticonje
esimwini. Diyaphuma lilanga,
sekuyibubekubeku etinombini.
Tiyaphuma tomo, setimngama
kate tinombi yihuthuli nem-
juluko.

Tifika njalo, atatiwa e-
mtini kokuthi tita nohla.
Mangabe mageja tingenawo
tohe, sebeyote babone ngato

letuyambie tifuna mageja. Nato leto
ngeke ti watshelake. Itofika nga-
ketinganeni tibute tithi ayi ma-
geja ekhwem? Tiwahombe ti-
ngane. Tithathe tedhule tinombi
tize kohlakula. Itobekuta, tibekute,
tithi tingeva liphangu tihlale kasi
tiphude mahewu nebetiwethwele.
Tibuye tijijumele isimu kunuke
luthuli. ‡

Kuyothi emwini, ifike ingane
yentini itobabita ithi, "Mthe mana
na bawo angitobita mahoti neti-
nombi tibuye tize ehaya." Tithi
engane, "Sivile ke nwanwa
gojuka, ke." Igojuka ingane. Ba-
ngakuyi banu bentini.

Likhehla lisuse nesim-
~~we~~ we sigijimi nesitofike si-
ngabuhumi lutho. Siconye ku-
mahoti sithathe ligeja. Siconye
kumahotshana simwephuce lige-
ja. Sifulathile. Siye ehaya ne-
mageja lawo.

Pho! ke! Ayiho indlela yekuba

mahoti emele isimu yemtini. nama
-hotana anawo uthetho wekumela
isimbu yemtini. Umunni lowo a
nele ayambe nemageja, ceje,
tibe setyeka, ke, netinombi.

Setifike tithatha titsha tato
tekudla, titethwale. Ticonje efuleri.

Tifike tigeze imitomba. Tibince
Tenyuke, ke, setethwale kudla.

Tifike tikwethule kudla loko, la,
betotihombisa hona. Tingene
tithlale, laha, betotihombisa hona.

Bangene, ke, komame be-
tobabata ludumo lwefati nowata
isiva. Bate baqholoshe. bethi,
"lwefati nongatalanga, wota ku-
mina ngikutalele."

Laha chaya, tinombi tifika
nje, banu sebejuluke bate bo-

ma. Ngoba phela, hona ekwi-
seni, luthu ludumo lwakala
lwekuthi kuthelake tinombi
tiyahlakula esimwini, wesuka
usebedi.

Kwamemwa tiphoko kukoma-
helwane. Kwatshelakwa mabo-
jwe kwaphakwa kudla.

Kwabambwa imbuti, ya
hlakwa, yaphekwa. Bona
bemtini bayafika nye bephu-
kwa kudla bayadla. Baya-
qhuqhubela. Bathatha ti-
tsha tabo bayayamba.

Bashiye mahoti nem-
gamisi, nabatosale behlakula
lisono lohe bacejele lesimu ne-
sale etinombini.

Bafike bavuke ekuseni ku-
semnyama, baye kohlakula. Ba-
te bathumelwe munu, aye kobe-
phuca mageja, ngoba abavumi
kubuya. Bafike ehaya baye eful-
ni bageze, ceje, benyuke nemadi.
Bafike ehaya badle. Bedlule
bayothota. Babuye babeke tuni.
bangene elawini. Bahlale. Kungene
kudla futhi. Badle. Babe se
bezabonwa futhi, yimalungu

emtini. Usetohlalahlala, ke, ekho-
 photo, ngoba etobungatwa. Kube
 sekuyamba nganisi, ke, eyocela
 mbila nowomileyo. Sekemnika
 usengena endlini elilawini
 ewubeka. Eselanya libwe ne-
 mbokodo yalo ekhwako, elinge
 nisa elawini. Alanje nelimwe
 libwe futhi. Ake makili. Awa-
 sekele.

Bathathe lombila, ke, bawu
 sile bewugotha. Bawuceje no-
 ma ungakanani. Bawusila
 njalo, babukele bamu bentini
 kokuthi kanti mahoti uya-
 kwati kusila kangaka. Uya-
 kwati kuthota kangaka. Uya-
 kwati kuhlakula kangaka. Uya-
 kwati nekuvuka kusemnyama.
 Babone kokuthi wufati nge-
 mpela, lo.

Lifike, ke, lilanga lahe
 lekuyamba. Ngoba phela yena

oyamba ngelilanga lelo nafika
ngalo. mangabe babefike ngedwe
sine, bayobuyela emuva nge
lwesine nohutayo.

Lokweda ka, kwelekelela ba-
kemtini kokuba balobole baci-
nise ashade mahoti atosekeda.
yohu, ke, leno, yekugana, iyambi
-sana nekhalima. Mangabe
inombi iyilivila, iyaliwa.

Mangabe yaliwe futhi, ibuye
isheshe igane. igane kumu-
nu wakuje.

Mangabe iganile, futhi,
kumunu wakuje, batali ba
tibite tiphelile, tomo. Bediwa
yikwati kwekuthi, ayiho in-
dela yekuthola netiseleyo
Ngoba inombi itofike inga-
nambithani nekamu bemit-
-ni, tinjaba tebuwila bayo. ngoba
Kunjalo, ke, kuyamba.

33.

Mangabe masela eba kndla, aya

khunkulwa, Ukhunkulwa yibanu naba
 yibathakathi. Mangabe munu ebe
 isimwini yemthakathi, ufike utha-
 kathi ahumbe tihlanga leto netihweya
 atihumbele kwekuba uyokonakala ngo-
 khuba, munu noyowudla lowo mbila.
 Nempela, ke, awudle ceje lowo nowe-
 bile, awuke libilo lile lishaye
 esiswini. Lingabuye libohle. Ake seba
 silima, nje nesineligile nelije.

Namunwe awuke ngala.

Uphume liqhubu nje, ke, ngahlanwe.
 Libe yidlanatyati nelikhulu nelinga-
 ngelibele lemunu ebelethe.

Kulabangenathi, ke, mangabe
 efika isimu yake idliwe yilizela,
 nje agawule leto tihlanga reti-
 bonyuliweyo yilizela, atethwale
 ateqise atwelise nfula. Afike ati-
 beke endleleni, teqiwe yibanu
 bendlela.

Ngaleliso, ke, ununu lowo no-
 webileyo uyoyanaba njalo aya-

mbe eba. Ate abambwe embili. ngo-
ba sekuyala kokuba ayeke kweka.

Nomumwe, ke, bayamdulisa
futhi. . Bamdulise kanje: - Ma-
rigabe munu efiqa esimwini yake.
seku hlabule lisela leka, Afike
eme abuke, abuke, abone kahle
kwekuthi nempela kwebiwe. Ake
sebabata, ke. Ayambe eshaya
tandla, e babata, ethi, "Hhawn! Hhawn!
hhawn! Langihohisa lisela! Kazi-
yiliphi! Hhawn! Hawn! Hhawn!
Kwaphela kudla kwami! Ngi-
tokwedenjani, mina webawo!
Hhawn! Hhawn! Hhawn! Ashaye
tandla kube nje. Azule esi-
mwin ethwale mihono ehanda!
Ababate ngempela.

Sekutothi, ke, lisela lelo nele-
banyo kuleto tihlanga, lebe njalo.
Lebe lite libambwe. Noma seli-
bambwe, lidhule lebe nje njalo.

54.

Mangabe kwelaphwe tihlanga
 leto laha kwebe hona lisela,
 like seliyakhunkuleka. Futhi
 mangabe kubabatwe tihlanga
 leto netebiwego lisela, teqiswa
 Ufula, liyadela lisela. Lijambe
 leba, nje, nalaha bekungasa
~~fuwale~~ lebe hona.

Njengerombi yashonkwe-
 ni, Fuziswa. Wayelinja
 tinyoni. Esimwini yekhuwa-
 bo yemabele kwakungatsha-
 hwanaga mbila. Kwakuyi-
 wona, nje, mabele ojwa.

Kuhona isimu ya-
 mdikaniso, nezayingale kwa
 kwabo. Yena, ke, avuke ka-
 huhu ayofula kulesimw.
 Ethwale, ayodlela elixhi-
 benilaha elinja hona ti-
 nyoni take.

Kuyambe, kwayamba,
 mdibaniso ejinga kokuthi ku-
 dla kwahe kucejwa yini, wate
 watimisela ngoku. Wabita
 inyanga. Yafike yelapha
 tihlanga tembila netibonyus
 liweyo. Yashiya ithe, Lowo
 muru nowebayo laha, uto
 bonakala ngehuba.

Nempela, ithe sezuya-
 mbile, banu bakebona
 ngelibilo laFuziswa libu-
 humala, nye. Late lashaya
 esifubeni. Kwajingwa, nye,
 kwekuthi Fuziswa wejiwa
 yini. Kani yinyanga.
 Yafike yelapha tihlanga
 letibiwa wuyena. Wabe
 usebukhumala libilo.

Iase tiyajinga, nye,
 tisiva kwekuthi wejenjani
 Fuziswa. Loku phela wa-

K13/27

yese comile naye.

Kozwa, ke, yena waba
nelisu. Waya kuyise. Wa-
fike watebula. Washo ko-
kuthi ubeloku evuka, njalo,
ekuseni ayokweba mbila
wa Mjibaniso. Afike awudle-
le exhibeni lekhwabo, ngoba
bona abawufakanga mbila
emaboleni.

Wathi kukuwa lokw yise,
wajabuka. Ngoba Mjibaniso
kwa kuwumngani wahle. Wa-
ya kuyena wamishela ko-
kuthi nayi ingane yahle
seyilimele. Mangabe ethi
uyayibuta iyatebula. Ithi
yajola mbila wahle Mdibaniso,
yabona ngoba seyibuku-
mala libilo nje.

Wasesithi Mjibaniso
"yebo, ngatē ngafuna inya-

K13/27

nga, yatokwelapha tihlanga
 netibonyukwayo. ngoba sengi-
 bona kwekuthi isimu yami
 iyaphela. Nenyanga leyo yafi-
 ke yelapha. Yashiya ithe
 kutoqhuma ukhuba kumu-
 in nowebayo lombila. Ne-
 mpela naku sewuqhuma
 ukhuba enganeni yaho"

~~basekehalana, beyiti-~~
 thandani. bayamba bobobili
 baya kotihalela kuyona
 leyo nyanga. Yase iya-
 mwelapha Iziswa, wa-
 phila. Lisito labuyela
 enjaweni yalo. Naye wase
 -yayeka kweba esimwini
 yemumu, wesaba.

Kuvuna

55.

Mbila uyalimwa nga-
 lenyanga. Uhla kulwe nge

nyanga netayo. Ukhahlele
 ngenyanga yesithathu. U-
 dliwe ngenyanga yesine.
 Wome ngenyanga yesihla-
 nu uvunwe ngenyanga
 yesithupha neyesihombisa.

Mabele afwana ne-
 mbila. Majimbi afwana
 nembila. Batata ufwana
 nembila. Ife ifwana ne-
 mbila. Mathanga anje-
 ngembila. Tindubu ti
 njengembila, nembumba
 futhi.

Bontshisi utshahwa nga-
 yo lenyanga abhakuwe. nga
 netokwethwasa uyakhahlela, abe
 selahla tintshengula njalo. Iya-
 phela inyanga yesibili seku-
 yimijumbu. Ngeyesithathu
 , iyaqina mijumbu. Iyafa
 inyanga, seyimagxwala.
 Kugahwe kuvuna. Ngeyesine

kuvunwe kuphele. Nematāmba-
 ne efwana nabontshisi.
 Kohe lokw kwediwa yibanu
 besifatāna. Yibona besebe
 days mangabe kuvunwa
 noma kuhlakulwa. Manga-
 -be bebona kokuba usebedi
 mukhu, bade lilima. Ma-
 ngabe bebona, bavunisane.
 futhi labo nabayibavunisi
 bathole doke.

Mangabe sekuvunwa, wo-
 he ufati uneliqoma lahe.
 Nongenacoma unesinyati.
 Namamombatana futhi,
 nawo, ethwala tona titsha.
 ngoba ufati mangabe se-
 kuhona inombi ekhwakhe
 uye eluke licoma lahe, abuyé
 eluke nekwethwala inomba-
 tana.

Mangabe sebefikile esim-

#wini baye bale injima. Bawu
phose nja womwe inqwaba.
Mangabe sebekeje naleyo
ncwaba, bacale nemwe
ngembili.

Kode kuthi mangabe
sebebona kokuthi sebefuna
kuwolela, bathathe tinyati
tabo bawuthuthele njawonye
kuke yilowo athele incwaba
yake.

Mangabe sebeucejile
kuwuthutha, bawukhethe
bakhethe tikweku ne-
tinyu hatiphose esitheni.
Kuthi mangabe sekusele
lomngane netibodi, ba-
yeke.

Mangabe bebewinela doke
, lowo, ke, yilona holo labo.
Bawuwolele bagojuka nawo
Mangabe bewunisana, nje,

dobe tohe tiwohelwe njawomwe,
kuba etomnini simu.

Umbila uthuthelwe eko-
yini. Dobe nato tithelwe e-
qeleni. Utodla dobe. Asiyek~~e~~
sitha. Kute kuphele dobe,
kuba yihona edla likoyi. Na-
lo asheshe alibule kufakwe
emgojini.

56.

Imahosini, wona engaswele lutho, yoma, ceje, isimu, ibe seyimemetela etisiveni tesive sayo. Noba yiketinombini. Setibuthana, ke, njalo. Tibuthana kayosi. Kubuthane neti nduna, ngoba tinceku tona tihlala hona.

Labanu labamemiweyo batobuthana hona kwayosi. Kutovunwa kute kuphele. Kuthuthelwe ema-

Koyini ngoba iyosi inema
simu namabulu.

Kothi, ke, ngelilanga
nelimisiweyo kuvushwe li-
jiki nebelisiliwe. Kugwawe
tomo netiningi. Baphelke
bohe banu beyosi kutodli
wa lidili.

Tincekw tito yiphaka. Ji-
~~lan~~ hlanguane netinjuna teti
goji ngeligoji. Ihlukanise
inyama yekosa. Kube yileyo
njuna yabele banu bayo.
bayose, ke. Kosiwe, kosiwe
kosiwe.

Ibe ibila etiko. Ivushwe
yephulwe. nayo yabiwe.
Idliwe, idliwe, idliwe.
Kusinwe. Kusinwe, kusinwe
kusinwe, kube sekuya
lawuhwa. Baliphude, ke
lijiki. Ngoba nelimwe

lijiki lisuke lifike nebanu.
Liphudwe, ke. Kube sekuphe-
lile, ke, kwalelo langa. ma-
ngabe sebecejile, ke, kuva-
na ~~bo~~ bacoca, babe se-
beqhitheka, ke.

57.

Bahelwane mangabe ku
vunwa, baye bavunisane.
mangabe behlele kwekuthi
batovunisana banikane
dobe bejenjalo. mangabe
behlele kwekuthi batovuni-
sana nje bangathathelani
dobe, bedenjalo.

58.

awuho uthetho nothi
banu mangabe bevunile
mabahlephule kudla kwawo
bo bahlephulele iyosi. Kuho-
na uthetho wekuthi iyasi-
twa iyosi ilimehwe. Ihlaku
lehwe. Ivunelwe. Nayo, ma-

ngabe yede lidili lebanu
 bayo, ihlaba tomo noma
 tingaba yimashumi na-
 mathathu. Noma tingaba
 sihlanu, noma yilishumi, nje-
 ngekuthanda kweyosi ilinga
 nisela banu bayo.

Kuthi, ke, mangabe i-
 yosi ingatholanga kahle
 emasimini, inendlala, itibi-
 ke. Banu, ke, kemise li-
 langa. Bethwale kudla ba-
 yisele iyosi.

59.

Mangabe iyosi ikungele
 kudla kungakabulwa, kuse
 yitikhwebu, banu bethwa-
 la tona tikhwebu leto. Bati-
 hlohle etitsheni. Baye bafike
 nato kayosi. Batifake en-
 qolobaneni.

60

Ake sithathe mabele.
 mangabe kutobulwa mabele
 kucentwa sita. Sishamyehe
 some sithi qha. Beseke-
 funwa tinjuku tekubula.
 Ligawulwe. Titekwe. Sekusinji-
 we.

Kothi ebusuku, labo na-
 batobula, kutoba tisiva netino-
 mbi. Batobuthana, ke, emtini
 nothile. Loo nokumiswe
 kokuthi katocalwa kuwona
 kubula.

Ngoba pela, busuku
 bumwe kubulwa mabele
 emiti nemithathu noba yi-
 nemine. Labo nabasuke be-
 tobulelwa bayapheka bathi
 ngqi. basile lijiku. Bapheke
 dobe, netijingi, nemathanga, ne-
 mbumba, nemajumbi, nabatata
 nako koke kudla nokusuke ku-
 hona nye.

Kuyahlwa, ke, tiyatheleka
 tisiva netinombi leto takuleso
 sifunya. Tifika tizumele tiqwa-
 yi. Tiwavishite mabele ngo-
 ba phela asebekelelwe ingwa-
 ba. Tiwabule tiwabule tiwa-
 shize. Tidle tedlule.

Tiwabula njalo tiyahuba
 ,Tihuba ingoma, nje, noba inji-
 phi netovana nekuba tishaye
 kamwekamwe. Tibuze time,
 tiwakhwetele. Besetithathela
 tiwavishita futhi. Ate avush-
 we tedenjalo.

Setiyafika nake ntini
 wesibili; tifika simile sitha
 sithe phuhle. Tizumele ti-
 njukw tibule tibule tihuba
 tite ticeje. Tiwacocele incwa-
 ba esitoni. Tilahle ma-
 hasi. Kuphakwe kudla,
 tidle tedlule.

Tifike kunomumwe
muti futhi tiwabule ka-
nyalo. Tiwacocela incwaba
tihilphe mahambi awo tiwa
lahle etaleni nettolihombisa
laho ehaya. Ticeje, ceje, kwe-
phuhwe kudla tiale, kuthu-
ngwe lijiki tiphude.

Mangabe seticejile,
sekutōsa, tisuke ticonje
efuleni tiyogeta mungu.
Bafwana bagete kowako
ufula. Manombatana nawo
agete kowawo. Bageta
mungu wemabele, ngoba u-
yahuma. Kozwa phela ba-
wunyenyela ebusuku nje
ngoba ebusuku awulumu
kabulu njengoba uye ulu-
me ^{kabulu} mangabe kubulwe emwi-
ni. Kuncono ebusuku.

Kuse ceje, komame ba
thathe macoma abo bele

K13/27

mabele abo, ba wafake etihu
lwini, Bacoce yohé ino. Ba-
shanyele. Balahle ticwayi
nebekubuhwa ngato. Nabo,
ke, baye kogeta mungu futhi.

Kuhethwa tinombi neti-
siva, nje, ngoba yibona banu
benemandla ekubula. Ngoba
noma kuhona mshado, kuye
kumemwe tinombi titogqula
sitambu. Tisiva, ke, tititele.
Kumiswe lisaka lembila
nelitogqula. Kutshele kwe
tigculo noba tiyilishumi.
Kojwa batongena bananamini
balivishavise lisaka bali-
ceje. Loku kohe bakweda
ngemandla abo.

61.

Sita sekubulela ave siba
kehaya. Siba ejite kwesimw-
leyo nebekuvunwa kuyona
mabele.

Kudla futhi nokusuke ku-
hlideke tinombi netisiva kuye
kuyohlala hona laho esitheni
semabele. ngoba kutodlehwa
hona nako. Kube yihona kwe-
dhulehwa kuncinge sitha
futhi.

Banu naba hlalayo ba-
lungise gohe leyono, yiboma-
me, banikamasimu. Futhi
mangabe setibulile tinombi,
netisiva, tembasa mabele nge-
mahambi awo nebebekaje
bewabula, yibomame
naba tofika ngakusasa bato
kwembula, basoce, bele. Ba-
thuthele etiluhwini tabo.

62.

Ngoba phela noba tibula
tinombi netisiva kusuke ku-
hona nabonina betobeka no-
kufuna bakuhungise, ngoba
phela tingane atati lutho tiya
sonswa.

Kube sekuthi ekuseni
 bonina, labo, nabaheleneyo,
 futhi behethile kusebedisana,
 bacocane kulepo sitha naba-
 conje kucocana kusona.
 Betē netinombi tabo, batō-
 kwela mabele. Betē bephethe
 titsha tabo kwela.

Batwela, bawele, mabele,
 bate bawaceje noma engakana-
 ni. Ngoku, ke, bawathuthe.
 Sebawathuthela ehaya, esibu-
 lwini sawo nebesilungiselwe
 wona wumnikati mabele.
 Bawusebede bawuthi du lo-
 sebedi wabo, bashanele.

Kungasahi noba limwe
 libele lisakatēke esitheni.
 Nakehaya futhi, kungabi
 biho noma lumwe lublamu
 lwelibele kasi. Mangabe
 sebecejile nakehaya kucoc,

bavale sibulu kahle. Basiname-
ke nangebulongwe. Bethuka-
ne, ke, bewuceje kahle wohe
usebedi wabo.

Sekutothi⁶³, ke, bengake-
hukani, umnina mabele
abe setithelile tincwabana
ngetincwabana temabele
emungu. Ake sebatshela,
ke, ethi abawolele nawo
mungu wabo etitsheni
tabo, yihona betothi ma-
ngabe sebegetile mitimba,
batisilele lijiki ngedobe
tabo.

Babonge, ke. Netinombi
nato tibonge. Bawolele e-
tingyatini tabo. Bayambe ba-
gojike.

Netinombi tifike tiwa-
beke, ngoba phela tiganile.
Kutothi mangabe kufika